

บทที่ 4

ทฤษฎี

4.1 ความเข้าใจเบื้องต้นก่อนการศึกษาเทวภูมิ

- 4.1.1 ความหมายของเทวภูมิ
- 4.1.2 ที่ตั้งของเทวภูมิ
- 4.1.3 การอุปบัติและการจุติของชาวสวรรค์
- 4.1.4 เหตุให้ได้นามของชาวสวรรค์
- 4.1.5 ลำดับชั้นการทำความดีของมนุษย์
- 4.1.6 ลักษณะการทำบุญที่ทำให้เกิดบนสวรรค์แต่ละชั้น
- 4.1.7 ปฏิปทาเพื่อเดินทางไปสู่สวรรค์

4.2 จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ

- 4.2.1 คำแปลและความหมาย
- 4.2.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
- 4.2.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
- 4.2.4 การอุปบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
- 4.2.5 การปกครองของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

4.3 ดาวดึงสาเทวภูมิ

- 4.3.1 คำแปลและความหมาย
- 4.3.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.4 การอุปบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.5 สังคมครองรักครองเรือนของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.6 ธรรมเนียมต้อนรับสมาชิกใหม่ของชาวสวรรค์
- 4.3.7 กิจกรรมของเหล่าเทวดาในวันพระ 14 ค่ำ 15 ค่ำ

4.4 ยามาเทวภูมิ

- 4.4.1 คำแปลและความหมาย
- 4.4.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นยามา
- 4.4.3 การอุปบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นยามา
- 4.4.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นยามา

4.5 ดุลิตาเทวภูมิ

- 4.5.1 คำแปลและความหมาย
- 4.5.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดุสิต
- 4.5.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นดุสิต
- 4.5.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดุสิต
- 4.5.5 เหตุที่สวรรค์ชั้นดุสิตเป็นศูนย์รวมผู้รู้

4.6 นิมมานรดีเทวภูมิ

- 4.6.1 คำแปลและความหมาย
- 4.6.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
- 4.6.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
- 4.6.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

4.7 ประณีตสวรรค์ดีเทวภูมิ

- 4.7.1 คำแปลและความหมาย
- 4.7.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นประณีตสวรรค์ดี
- 4.7.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นประณีตสวรรค์ดี
- 4.7.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นประณีตสวรรค์ดี

4.8 บทสรุปเรื่องเทวภูมิ

1. สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้มีความหลากหลายมากกว่าสวรรค์ชั้นอื่น เพราะมีเทวดาหลายเผ่าพันธุ์ และเทวดาบางพวกมีที่อยู่ซ้อนกับภูมิมนุษย์ด้วย สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่ที่เขาลิเนรุ เป็นเสมือนประเทศราชของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เพราะมีเทพผู้เป็นใหญ่ครองสวรรค์ชั้นนี้อยู่ 4 ท่าน คือ ท้าวธตรฐ ปกครองด้านทิศตะวันออก มีหน้าที่ดูแล พวกคนธรรพ์ วิทยาธร และกุมภภันท์ ท้าววิรุฬหก ปกครองด้านทิศใต้ มีหน้าที่ดูแลพวกครุฑ ท้าววิรูปักษ์ ปกครองด้านทิศตะวันตก มีหน้าที่ปกครองพวกนาค และท้าวเวสสุวัณ ปกครองสวรรค์ด้านทิศเหนือ มีหน้าที่ดูแลพวกยักษ์ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ท้าวจตุโลกบาล คือ มีหน้าที่ดูแลโลกมนุษย์ทั้ง 4 ทวีป ชาวสวรรค์ชั้นนี้มีตั้งแต่ชั้นสูงที่อยู่บนเขาลิเนรุ ชั้นกลางอยู่ที่ป่าหิมพานต์ และชั้นล่างก็อยู่บนพื้นโลกมนุษย์ อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 50 วันในโลกมนุษย์ มีอายุ 500 ปีทิพย์

2. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 2 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนหน้าตักของเขาลิเนรุ ที่ชื่อว่าดาวดึงส์ เพราะเป็นที่อยู่ของผู้ปกครองภพถึง 33 พระองค์ โดยมีท้าวสักกเทวราช เป็นผู้ปกครอง มีหน้าที่ปกครองชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาและดาวดึงส์ให้อยู่กันอย่างผาสุก สวรรค์ 2 ชั้นนี้สามารถไปมาหาสู่กันได้ เพราะอยู่ที่เขาลิเนรุเหมือนกัน สวรรค์ชั้นนี้มีความเป็นอยู่ที่ประณีตกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีสถานที่อันน่ารื่นรมย์เป็นจำนวนมาก ทั้งอุทยานสวรรค์ สระโบกขรณี และที่สำคัญมีพระธาตุจุฬามณีที่บรรจุพระเขี้ยวแก้วและพระเมาลีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นที่เคารพสักการบูชาของชาวสวรรค์ทุกชั้นฟ้าอีกด้วย สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 1,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 100 ปีในโลกมนุษย์

3. สวรรค์ชั้นยามา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 3 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่ายามา เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวสุยามาเป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้จะไม่มีความมืดดำเหมือนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เพราะพ้นจากการโคจรของดวงอาทิตย์แล้ว อาศัยความสว่างจากรัศมีของสิ่งของต่างๆ บนสวรรค์ตั้งแต่ชั้นนี้ขึ้นไปจะไม่มืดมิด วัตถุทุกชนิดไม่มีเงา ความเป็นอยู่จะสุขสบาย ประณีตกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากับดาวดึงส์ สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 2,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 200 ปีในโลกมนุษย์

4. สวรรค์ชั้นดุสิต เป็นสวรรค์ชั้นที่ 4 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นยามาขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้นดุสิต เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวสันตดุสิตเป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้มีความพิเศษโดดเด่นกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ ตรงที่เป็นที่รวมของพระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต เพราะสวรรค์ชั้นนี้สามารถอธิษฐานจิตลงมาสร้างบารมีได้ โดยไม่ต้องรอให้หมดบุญ หรือหมดอายุขัยเหมือน

สวรรค์ชั้นอื่นๆ เทวดาที่เกิดในสวรรค์ชั้นนี้ มีปัญญามาก ไม่ค่อยประมาทในการดำรงชีวิตในสวรรค์เหมือนชาวสวรรค์ชั้นอื่น มักจะคบหาบัณฑิต พุดคุยสนทนาธรรมกันเพื่อความเบิกบานใจ และหมั่นไปฟังธรรมในวันพระ ซึ่งทำล้นตลิ่งจะเป็นผู้อัญเชิญพระบรมโพธิสัตว์ที่มีบุญบารมีมากมาแสดงธรรมให้กับเหล่าเทวดาทั้งหลายได้ฟัง ความเป็นอยู่ของสวรรค์ชั้นนี้จะประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 3 ชั้น สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 4,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 400 ปีในเมืองมนุษย์

5. สวรรค์ชั้นนิมมานรดี เป็นสวรรค์ชั้นที่ 5 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้น นิมมานรดี เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวสุทิมิต เป็นผู้ปกครอง ชาวสวรรค์ชั้นนี้เป็นผู้มีบุญมาก สามารถเนรมิตเปลี่ยนแปลงวัตถุต่างๆ ได้ตามต้องการ ซึ่งมีความพิเศษไม่เหมือนสวรรค์ 4 ชั้น ที่สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นแล้วไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ชาวสวรรค์ชั้นนี้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายและประณีตกว่าสวรรค์ 4 ชั้น สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 8,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 800 ปีในเมืองมนุษย์

6. สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 6 เป็นชั้นสุดท้ายในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรดีขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวปรนิมมิตวสวัตติ เป็นผู้ปกครอง เทวดาชั้นนี้ มีความพิเศษกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ คือ ปราศจากสิ่งใดที่ต้องเนรมิตเอง แต่จะมีบริวารที่รู้ใจที่เกิดด้วยบุญคอยเนรมิตให้ มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ประณีตกว่าสวรรค์ทุกชั้น สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 16,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 1,600 ปีในเมืองมนุษย์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นยามาได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นดุสิตได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นนิมมานรดีได้อย่างถูกต้อง
6. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติได้อย่างถูกต้อง

ความนำ

ชีวิตในสังสารวัฏเป็นชีวิตที่ยาวนาน หาเบื้องต้น ท่ามกลาง และเบื้องปลายได้ยาก ตราบใดที่เรา ยังไม่หมดกิเลส ตรานั้นเราจะต้องเวียนว่ายตายเกิดนับภพนับชาติไม่ถ้วน จากการที่นักศึกษาได้เรียนรู้ เรื่องของอบายภูมิ และมนุสสภูมิที่ผ่านมาแล้ว นักศึกษาจะเห็นได้ว่ามนุสสภูมินั้น ที่สามารถสร้างบุญ และบาปได้อย่างเต็มที่ ส่วนอบายภูมินั้น เป็นสถานที่เสวยผลบาปของบุคคลผู้กระทำความชั่วกรรมด้วยกาย วาจา และใจ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ จะต้องถูกทัณฑ์ทรมานอย่างโหดร้ายเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก หหมดโอกาส สร้างความดี และเรื่องเทวภูมิที่นักศึกษาจะได้ศึกษาต่อไป นี้ จะเป็นสถานที่เสวยผลแห่งบุญของผู้ได้กระทำ กุศลกรรมไว้ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์

เรื่องเทวภูมิ หรือที่เรียกกันว่า สวรรค์นั้น บุคคลบางพวกก็เชื่อว่ามีจริง บางพวกก็เชื่อว่ามีจริง และเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมาเพื่อให้คนรักในการทำ ความดี แม้ในหลายศาสนาก็มีความเชื่อเป็น 2 อย่าง ในลักษณะเดียวกัน แต่ศาสนาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าสวรรค์มีจริงที่เรียกว่า แดนสุขาวดี ส่วนในพระพุทธ- ศาสนานั้นมีหลักฐานยืนยันเรื่องสวรรค์มากมาย จากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่บันทึกไว้ในพระ- ไตรปิฎก ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากล่าวไว้ใน มหาสิหนาทสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนสารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคลนี้ ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จัก เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงแล้วซึ่งสุคติโลกสวรรค์ เสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ ของมนุษย์”

และก่อนที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้เรื่องเทวภูมินั้น ในเบื้องต้นนี้จะขอทำความเข้าใจว่า เนื้อหาของ เทวภูมิแต่ละชั้นนั้นจะมีรายละเอียดมากน้อยไม่เท่ากัน เนื่องจากว่า สวรรค์บางชั้นมีความใกล้ชิดและ สัมพันธ์กับภูมิมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ เช่น สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ที่มีเทวดาบางเหล่าอยู่ชั้นกับ ภูมิมนุษย์ มีแบ่งการปกครองเป็นเขตชั้นอยู่ในเมืองมนุษย์ด้วย และสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็เป็นภพที่มีความ เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วยเช่นกัน

ดังนั้นเรื่องราวที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหรือในคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนานั้น จะพบข้อมูล ของเทวดาทั้ง 2 ชั้นนี้มากที่สุด ส่วนสวรรค์ชั้นอื่นๆก็มีบ้าง และมีการปกครองที่เป็นเฉพาะของตนเองต่างหาก ไม่เหมือนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาและดาวดึงส์ที่มีความสัมพันธ์กัน จากพื้นมนุษย์ไปถึงดาวดึงส์เลยทีเดียว

¹ มหาสิหนาทสูตร, มัชฌิมนิคาय มูลปณณาสก์, มก. เล่ม 18 ข้อ 175 หน้า 51.

4.1 ความเข้าใจเบื้องต้นก่อนการศึกษาเทวภูมิ

ลำดับต่อไปนี้จะขอเสนอเนื้อหาที่เป็นเรื่องพื้นฐานของเทวภูมิ เช่น ความหมาย ลักษณะของ สวรรค์ การอุบัติ การจุติของชาวสวรรค์ หรือการทำบุญที่ทำให้เกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ควรค่าแก่การศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจองค์ประกอบของสวรรค์ และได้เห็นภาพรวมของสวรรค์ได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.1.1 ความหมายของเทวภูมิ

เทวภูมิ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติ จัดอยู่ในกามภพ คือ ภูมิที่ยังต้องบริโภคกาม ยังกินดื่มใน รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์ ผู้ที่ยังยินดีในกามคุณจึงต้องมาเกิดในกามภพ

คำว่า เทวภูมิ มาจากคำว่า เทวะ รวมกับคำว่า ภูมิ เทวะ แปลว่า ผู้ที่เพละเพลินยิ่งในกามคุณทั้ง 5 อันเป็นทิพย์ เทวะมี 3 ประเภท คือ

1. **อุปัตติเทวะ** ได้แก่ เทวดาโดยกำเนิด

2. **สมมติเทวะ** ได้แก่ เทวดาโดยสมมติ เช่นพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา เป็นต้น

3. **วิสุทธิเทวะ** ได้แก่ เทวดาที่บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสทั้งปวง หมายถึงพระอรหันต์โดยเฉพาะเท่านั้น

คำว่า เทวะที่แปลว่า ผู้ที่เพละเพลินอยู่ในกามคุณทั้ง 5 อันเป็นทิพย์ เป็นคำแปลโดยเฉพาะของ อุปัตติเทวะเท่านั้น จะนำไปใช้กับสมมติเทวะและวิสุทธิเทวะไม่ได้

ส่วนคำว่า ภูมิ แปลว่า พื้นเพ หรือ แผ่นดิน ซึ่งหมายถึง สถานที่อยู่อาศัยนั่นเอง

ถ้ารวมความ กับคำว่า เทวะแล้ว เทวภูมิ จะหมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่ของผู้ที่มีความเพละเพลินในกามคุณ 5 อันเป็นทิพย์

4.1.2 ที่ตั้งของเทวภูมิ

เทวภูมิ หรือ สวรรค์ คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดา เป็นโลกที่อยู่อาศัยของสัตว์อันเป็นทิพย์ ที่มีรัศมีสว่างไสวรอบกายตลอดเวลาเหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นเทวดาเพราะได้สร้างบุญกุศลไว้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เมื่ออุบัติขึ้นก็ตั้งอยู่ในวัยหนุ่มสาวทันที เรียกว่า ถือกำเนิดแบบโอปปาติกะ ไม่ต้องนอนในครรภ์มารดา หรือ อยู่ในฟองไข่ก่อน ส่วนจะอุบัติขึ้น ณ สวรรค์ชั้นไหน เป็นเทวดาประเภทใด และอยู่ในฐานะ อะไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับบุญที่ตัวเองสั่งสมมาเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ สวรรค์มีด้วยกัน 6 ชั้น ได้แก่

จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 ตั้งอยู่ ณ เชิงเขาลิเนรุ

ดาวดึงสเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 2 ตั้งอยู่ที่หน้าตักของเขาลิเนรุ

ยามาเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 3 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไปในอากาศ

ดุสิตาเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 4 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นยามาขึ้นไปในอากาศ

นิมมานรดีเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 5 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไปในอากาศ

ปรนิมมิตวสวัตติเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 6 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีขึ้นไปในอากาศ

4.1.3 การปฏิบัติและการจุติของชาวสวรรค์

เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ บุคคลผู้ทำกุศลกรรมสมควรไว้ ครั้นเมื่อละโลกแล้ว ได้บังเกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ ตามกำลังแห่งบุญของตน ตามปกติแล้วเหล่าทวยเทพจะเกิดแบบโอปปาติกะ คือ เมื่อเกิดปั๊บก็โตทันที ไม่มีกำเนิดอย่างอื่น ยกเว้นสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เทพบุตรจะมีวัยงามในช่วงอายุราว 18-20 ปี ส่วนเทพธิดาจะมีวัยงามในช่วงอายุราว 16-18 ปี มีวัยหนุ่ม วัยสาว งดงามตลอดเวลา ไม่มีวันร่วงโรยรา ไม่มีความแก่ ฟันไม่หัก ผมหงอก เหมือนมนุษย์ เมื่อบังเกิดขึ้นแล้ว ร่างกายจะมีผิวพรรณวรรณะที่เปล่งปลั่ง มีแผ้วรัศมีสว่างไสวคลุมกาย เป็นปริณทลทรงกลม บางตนมีรัศมี 10 วา บางตน 1 โยชน์ บางตน 2 โยชน์ จนถึง 12 โยชน์ก็มี ตามกำลังบุญที่ตนได้สั่งสมไว้

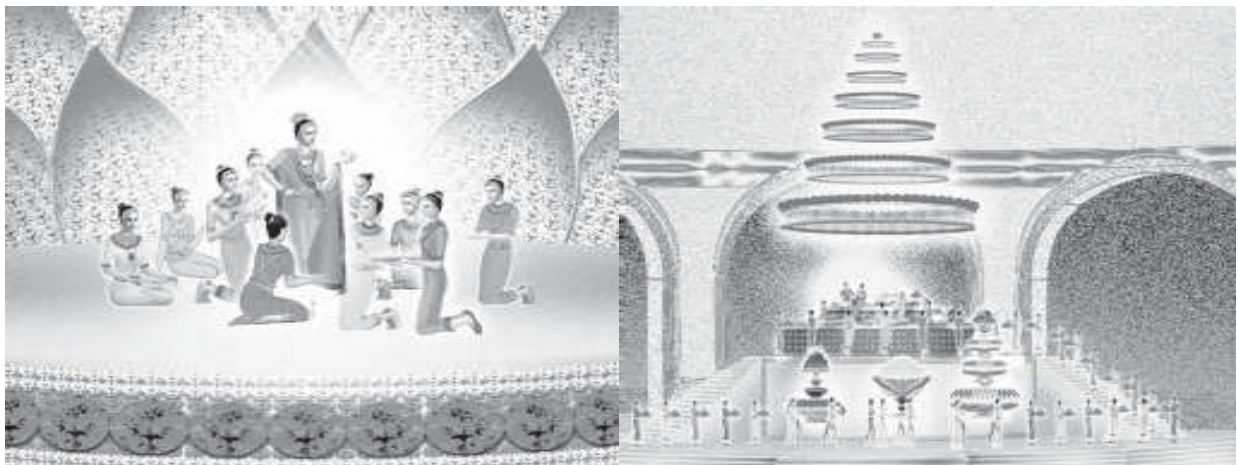
วิมานปราสาทอันเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าทวยเทพ ล้วนมีความวิจิตรงดงามใหญ่โตโอฬาร ประดับตกแต่งด้วยรัตนชาติอันอลังการ มีขนาดแตกต่างกัน มีข้าวของเครื่องใช้ล้วนประกอบด้วยความประณีต ความเป็นอยู่ที่แสนจะสุขสบาย มีอาหารทิพย์บังเกิดขึ้น โดยไม่ต้องทำมาหากิน ไม่ต้องหุงหาอาหาร มีบริวารคอยรับใช้ใกล้ชิด เสื้อผ้าอันเป็นทิพย์ก็มีความวิจิตรงดงาม ไม่ต้องตัด ไม่ต้องซัก บังเกิดขึ้นให้สวมใส่ อยากจะเปลี่ยนชุดไหนอย่างไรก็ได้เพียงจิตปรารถนาสิ่งใดความสำเร็จก็เกิดขึ้นโดยพลัน กิจกรรมแต่ละวันก็มีการเที่ยวเพลิดเพลินบันเทิงอยู่กับการชมสวน การสังสรรค์กันระหว่างทวยเทพทั้งหลาย บรรยาการสิ่งแวดล้อมของชาวสวรรค์จะเป็นฤดูที่สบาย ไม่มีฤดูร้อน ไม่มีฤดูหนาว ไม่มีฤดูฝน นับว่าเป็นดินแดนอันแสนสุขอีกภูมิหนึ่ง

แม้ชาวสวรรค์จะมีความสุขสบายถึงเพียงนี้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความทุกข์อยู่เช่นกัน เพราะดินแดนที่ปราศจากความทุกข์มีอยู่เพียงแห่งเดียว คือ พระนิพพาน ตราบใดที่กิเลสยังไม่หมดจากใจ ตรานั้น ความทุกข์ก็ย่อมรู้เฝ้าเฉาจิตใจให้เศร้าหมองอยู่ร่ำไป ชาวสวรรค์ก็เป็นผู้ที่ยังไม่หมดกิเลส ยังมีกิเลสตัณหาครอบงำจิตอยู่เหมือนกัน แต่เป็นกิเลสที่ละเอียดกว่าของชาวโลกทั่วไป แม้ไม่มีการเจ็บป่วย แก่ เฒ่าชรา แต่ชาวสวรรค์ก็ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงจากความตาย หรือเรียกว่า จุติ ได้เช่นกัน เพียงแต่ความตายของชาวสวรรค์ไม่ต้องทุกข์ทรมานเท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงความตายของเหล่าทวยเทพจะมีลางบอกเหตุที่เรียกว่าบุพนิมิตที่จะทำให้จุติจากสวรรค์ มีอยู่ 5 ประการ ดังที่มีกล่าวไว้ใน จวมานสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด เทวดาเป็นผู้จะต้องจุติจากเทพนิกาย เมื่อนั้น นิมิต 5 ประการ ย่อมปรากฏแก่เทวดานั้น คือ ดอกไม้ย่อมเหี่ยวแห้ง 1 ฝ้าย่อมเศร้าหมอง 1 เหนื่อย่อมไหลออกจากรักแร้ 1 ศิวพรรณเศร้าหมองย่อมปรากฏที่กาย 1 เทวดาย่อมไม่ยินดีในทิพอาสน์ของตน 1”

จากพระสูตรนี้ เวลานิมิตปรากฏ เริ่มตั้งแต่ดอกไม้ที่เทพบุตรเทพธิดาประดับนั้น จะเหี่ยวแห้งลง คือ หมดความงดงาม เหมือนทิ้งไว้กลางแดดให้เหี่ยวแห้งฉะนั้น ต่อมาภาษาทิพย์ที่เทพบุตรเทพธิดานุ่งห่ม ตามปกติ สีสันที่เคยสดใส ก็จะมีหม่นหมองลงเรื่อยๆ เมื่อเทพบุตรเทพธิดาเห็นความผิดปกติของภาษาทิพย์ แล้วก็เกิดความสลดใจ ความทุกข์ระทมใจนี้เอง เป็นเหตุให้หยาดเหงื่อไหลออกจากรักแร้ทั้ง 2 ซึ่งปกติแล้ว เทวดาจะไม่มีเหงื่อ เพราะสรีระกายของเขาจะสะอาดเกลี้ยงเกลา เหมือนแก้วมณีที่บริสุทธิ์โดยกำเนิด เมื่อหมดบุญไม่ใช่แค่เหงื่อไหลเท่านั้น แม้แต่เหงื่อจากกายก็จะไหลออกจากร่างกายอีกด้วย ร่างกายของเทพบุตร เทพธิดานั้นจะหนักอึ้ง ด้วยขำมุกดาที่ตนประดับ

เมื่อนิมิตเริ่มบังเกิดขึ้น เทพบุตร เทพธิดาเห็นความเปลี่ยนแปลงในตน รัศมีกายจะค่อยๆ ลดลง เกิดความไม่ยินดีในเทวโลก หมดความชื่นชมในทิพอาสน์ของตน เทพบุตรแม้เห็นเทพธิดาอยู่ล้อมรอบ ก็ไม่ยินดี คล้ายเวลาเจ็บป่วยไม่เห็นอะไรที่จะสวยงาม แม้มหรรณพจะขับกล่อมไพเราะเพียงใดก็เบื่อหน่าย ไม่อยากดู ไม่อยากฟัง

สำหรับเทพบุตรผู้มีบุญนั้น จุตินิมิตจะปรากฏให้รู้ตลอด 7 วันในเทวโลก เมื่อจุตินิมิตปรากฏชัดมากขึ้น เทพบุตร เทพธิดานั้น จะเกิดความโศกเข้าครอบงำจิตใจ เกิดความคิดกระวนกระวาย เพราะคิดว่า เราจะต้องจากสมบัติอันเป็นทิพย์นี้ไปเสียแล้ว เทพบางองค์ไม่สามารถระงับความทุกข์ได้จึงเที่ยวพราวน์เพื่อพิโรธว่าพิน บางองค์ตั้งสติได้แต่ไม่แสดงออกทางกาย ทางวาจา แต่ใจนั้นรุ่มร้อน ไม่สามารถถอดกลั่นความทุกข์ไว้ได้

บุพนิมิตเหล่านี้จะมาปรากฏให้เห็นทั้งตนเอง และเทพเหล่าอื่นที่ได้เห็น ถ้าเป็นเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่

¹ จวมานสูตร, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, มก. เล่ม 45 ข้อ 261 หน้า 501.

จะหลบอยู่แต่ในวิมาน ไม่กล้าออกมาให้ใครเห็น เมื่อครบ 7 วันในเทวโลก เทวดาที่มีจิตนิमितปรากฏก็จะดับวูบไปเลย ส่วนจะไปเกิดที่ไหนก็แล้วแต่บุญบาปที่ตนสั่งสมไว้ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์

ส่วนเทพผู้มีบุญมาก ที่ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เมื่อรู้ว่าตนจะสิ้นอายุขัย จะไม่หวั่นกลัวต่อมรณภัย คือมีความพร้อมเสมอสำหรับการเกิดใหม่ เพราะเคยสั่งสมบุญ ให้ทาน รักษาศีลไว้ดีแล้ว เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เมื่ออยู่เทวโลกก็ได้ประมาทเที่ยวเพลิดเพลินเหมือนอย่างเทพองค์อื่น และมีความมั่นใจว่า เมื่อจุติแล้วจะต้องไปเกิดในภูมิที่สูงขึ้น หรือเกิดเป็นมนุษย์ในตระกูลสูง มีสัมมาทิฐิ เมื่อบุญนิमितบังเกิดจะพากันไปสู่สวนนันทวัน ซึ่งเป็นอุทยานสวรรค์ มีแท่นจุติให้กับเหล่าเทพที่รู้ตัวว่าจะจุติ เหล่าเทพทั้งหลายที่ทราบข่าวก็จะพากันมาอวยพรให้บังเกิดในภูมิที่ดีมีสุข

เรื่องราวของการอุปบัติ และการจุติของเทวดา เป็นเรื่องธรรมดาของโลก ที่มีเกิดและมีดับ เทวดาแม้จะสุขสบายเพียงไร แต่ถึงอย่างไรก็ต้องมีวันที่จะจุติ ละจากอภิปภที่ตนดำรงอยู่เช่นกัน เทวดาทั้งหลายที่ยังตกอยู่ในความประมาท ไม่รู้เรื่องราวความจริงของชีวิตก็มาก หลงระเห็จเพลิดเพลินสนุกสนานในทิพยสมบัติอันไม่จีรัง เมื่อวาระแห่งสุดท้ายของชีวิตมาถึง ย่อมเศร้าโศก พรั่นพ้อพิโรธรำพัน เรื่องนี้ก็เป็นแง่คิดที่ให้การดำรงชีวิตของเราท่านทั้งหลาย ไม่ให้ตกอยู่ในความประมาท หมั่นสั่งสมความดีงาม ฝึกฝนตนเองไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานให้ได้

4.1.4 เหตุให้ได้นามของชาวสวรรค์

ในเมืองมนุษย์มีการตั้งชื่อ นามสกุล ใช้เป็นนามสมมุติสำหรับเรียกขานชื่อคน ลัทธิ ลัทธิของ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการสื่อสารกัน การตั้งชื่อในเมืองมนุษย์ก็ได้มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน บางคนตั้งชื่อโดยดูจากวันเดือนปีเกิดของคนนั้นบ้าง ตั้งชื่อตามสถานที่เกิดบ้าง ตั้งชื่อตามความสะดวกบ้าง แต่เนื่องจากชาวสวรรค์ มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายไม่ต้องขวนขวายเหมือนมนุษย์ ฉะนั้นเรื่องการบังเกิดขึ้นของบิรवार วิมาน ทิพยสมบัติทั้งหลายก็ดี จะเกิดด้วยอำนาจแห่งบุญ แม้แต่การบังเกิดขึ้นของชื่อของเหล่าเทวดา ก็มีเหตุแห่งการเกิดของชื่อได้น้อย 5 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 เกิดขึ้นตามชื่อในขณะที่สั่งสมบุญ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เช่น ชื่อมมมานพ ได้ชวนสหาย 33 คนสร้างศาลา สร้างถนน สร้างสะพาน บำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม พอท่านไปเกิดเป็นพระราชในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านได้ชื่อว่า ท้าวมมมาน

ประการที่ 2 เกิดตามธรรมที่ประพฤติ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เช่น เทวบุตรองค์หนึ่ง ชื่อขันติกเทวบุตร เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ประพฤติขันติธรรม คือ มีความอดทนตลอดชีวิตของท่าน ไม่ว่าจะมีความทุกข์อะไรเกิดขึ้น ก็อาศัยความอดทนเป็นพื้นฐาน เมื่อละโลกแล้ว บังเกิดบนสวรรค์จะมีส่วนแห่งนามว่าขันติกเทวบุตร

ประการที่ 3 เกิดตามวัตถุทานที่นำไปถวายสงฆ์ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เช่น ในสมัยพุทธกาลมีหญิงคนหนึ่งนำข้าวตอกไปถวายพระมหากัสสปะ ถวายเสร็จได้ถูกงูพิษกัดตาย เมื่อไปเกิดบนสวรรค์ วิมานมีข้าวตอกและรัตนชาติแขวนประดับเต็มไปหมด เทพธิดานั้น ได้ชื่อว่า ลาชธิดา หรือเทพธิดาข้าวตอก อีกตัวอย่างหนึ่ง มีเทวบุตรชื่อ ปทุมฉัตร เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้นำดอกบัวไปบูชาพระเจดีย์ เมื่อละโลกได้

บังเกิดบนสวรรค์มีดอกบัวเป็นร่มฉัตรกางกั้นตลอดเวลา

ประการที่ 4 เกิดตามบุญพิเศษที่ได้ทำครั้งเป็นมนุษย์ เป็นบุญพิเศษที่ทำแตกต่างจากที่ผู้อื่นทำ เช่น มีเทวบุตรองค์หนึ่ง ครั้งเป็นมนุษย์ได้ถวายยานพาหนะแด่เนื่อนาบุญ เมื่อละโลกแล้ว เมื่อได้บังเกิดบนสวรรค์ จะมีราชรถใหญ่บังเกิดขึ้น เป็นที่ประทับไปในเทวสมาคม ก็จะมีชื่อที่เกี่ยวกับยานพาหนะ

ประการที่ 5 เกิดขึ้นโดยตำแหน่ง เช่น บุคคลใดที่มีบุญมากกว่าใครทั้งหมดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็มีชื่อว่าพระอินทร์ หรือ ผู้มีบุญมากที่สุดบนสวรรค์ชั้นยามา ก็มีชื่อว่า ท้าวสุยามา เป็นต้น

4.1.5 ลำดับชั้นการทำความดีของมนุษย์

บุคคลที่จะถือกำเนิดบนสวรรค์นั้น เมื่อเป็นมนุษย์ต้องหมั่นสร้างความดี ล้างสมบุญ บำเพ็ญบารมี หมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น ผลแห่งความดีนั้นจะนำไปเกิดบนสวรรค์ ซึ่งจะได้เสวยทิพยสมบัติที่ละเอียดประณีตแตกต่างกัน มีรัศมีกาย มากน้อยต่างกันเพียงไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการทำความดี ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทำความดีเพราะความกลัว คือทำความดีเพื่อเอาไว้ว่า หากมีนรกจริง ความดีนี้จะช่วยตนให้ไม่ต้องตกนรกได้ อย่างนี้ ทำความดีได้ไม่เต็มที่ อุปมาเหมือนเด็กอนุบาลทำดีเพราะกลัวครู หรือพ่อแม่ตี เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นได้เพียงภุมมเทวา รุกขเทวา หรืออากาศเทวา

2. ทำความดีเพราะหวังสิ่งตอบแทน เมื่อทำความดีครั้งใด ใจจะคอยแต่คิดหวังลาภหรือของรางวัลต่างๆ กลับคืนมา อุปมาเหมือนเด็กประถมทำดีเพื่อให้ครูแจกขนมหรือให้พ่อแม่ซื้อของเล่นให้ เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดาไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

3. ทำความดีเพราะหวังคำชม ต้องได้รับคำสรรเสริญจึงจะมีกำลังใจทำความดี อุปมาเหมือนเด็กมัธยมทำดีเพราะอยากได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดา ไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

4. ทำความดีเพื่อความดี คือทำความดีเพราะคิดว่านั้นเป็นความดี เป็นสิ่งที่ควรทำ ใครจะให้หรือไม่ให้ของใดๆ ก็ยังทำความดี ใครจะชมหรือไม่ชมก็ยังทำความดี เพราะมั่นใจในความดีที่ตนทำ อุปมาเหมือนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ทำดีเพราะเห็นว่ามีประโยชน์ เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดา ตั้งแต่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความประณีตของใจในขณะที่ทำความดี

4.1.6 ลักษณะการทำบุญที่ทำให้เกิดบนสวรรค์แต่ละชั้น

การกระทำกุศลของมนุษย์นั้นแตกต่างกัน คนที่มีศรัทธาและมีปัญญา มีความเชื่อเรื่องบุญ เรื่องบาป ย่อมสามารถสร้างบุญได้มาก ได้ประณีต ได้ละเอียด และปลื้มปิติในบุญมากกว่าบุคคลที่ทำบุญเพราะทำตามประเพณี หรือทำบุญเพื่อหวังผลบางอย่าง ในหัวข้อนี้นักศึกษาจะได้เรียนรู้เหตุแห่งการทำบุญในลักษณะต่างๆ ในโลกมนุษย์ ที่มีผลต่อการบังเกิดบนสวรรค์ชั้นต่างๆ ซึ่งมีกล่าวไว้ใน ทานสูตร¹ จะขอนำมาสรุปย่อเพื่อให้เข้าใจดังนี้

¹ ทานสูตร, อังคุตตรนิกาย ลัตตกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 49 หน้า 140-143.

เกิดบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีหลายสาเหตุ คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญไม่ค่อยเป็น ไม่รู้หลักการทำบุญ และไม่ค่อยได้สั่งสมบุญ นานๆ ทำครั้งหนึ่ง เมื่อทำก็ทำน้อย หรือทำบุญเอาคุณ บุญที่ได้ก็ไม่บริสุทธิ์ ไม่สมบูรณ์ บาปในตัวก็มีอยู่ แต่ว่าบุญมากกว่า เมื่อละโลกใจนึกถึงบุญก่อนก็ไปสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญเพราะเห็นว่าเป็นความดีงาม เป็นสิ่งที่ควรทำ กระทำแล้วก็สั่งสมบุญ สั่งสมเทวธรรม มีหิริโอตตปปะด้วย เมื่อละโลกก็จะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นยามา คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญเพราะอยากจะรักษาประเพณีแห่งความดีงามแล้วไว้ ทำนองว่า วงศ์ตระกูลทำมาอย่างไร ก็อยากจะรักษาประเพณีไว้ หรือ ผู้หลักผู้ใหญ่สอนมาอย่างไร เห็นบรรพบุรุษทำมาอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ทำกันไปตามธรรมเนียมกันไป เช่น เห็นปู่ย่าสร้างโบสถ์ บำรุงวัด สร้างพระประธาน ก็ทำตามนั้นด้วย หรือพระภิกษุ ที่จะรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ ตามธรรมเนียมปฏิบัติที่พระต้องมีหน้าที่รักษาพระพุทธศาสนา เมื่อละโลกแล้วส่วนใหญ่จะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญเพื่อปรารถนาสงเคราะห์โลก ปรารถนาให้โลกมีความสุข มีความคิดที่ยิ่งใหญ่ไม่ใช่เพื่อตนเองอย่างเดียว แต่เพื่อสงเคราะห์โลก เพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย เมื่อละโลกแล้ว ก็จะไปสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นนิมมานรดี คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เห็นผู้อื่นทำบุญแล้วได้รับการยกย่องส่งเสริม จึงอยากจะทำอย่างนั้นบ้าง อยากจะเป็นอย่างนั้นบ้าง เมื่อละโลกแล้วจะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญด้วยความเลื่อมใส เคารพในทาน ทำแล้วมีความรู้สึกปลื้มใจในบุญที่ทำนั้น เมื่อละโลกแล้วจะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

และถ้าใครทำบุญครบทั้ง 6 อย่างดังกล่าว เมื่อทำบุญแล้วปรารถนาจะไปอยู่ ณ ที่ใด ก็สามารถจะไปสวรรค์ชั้นที่ต้องการได้ เหตุแห่งการกระทำที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นสาเหตุหลักๆ เป็นลักษณะภาพรวมของการทำบุญที่ทำให้ไปเกิดในสวรรค์ในแต่ละชั้น แต่อาจจะมียอดประกอบอย่างอื่นเสริมอีกด้วย

4.1.7 ปฏิบัติเพื่อเดินทางไปสู่สวรรค์

หลายหัวข้อที่ผ่านมาได้กล่าวถึงลักษณะของการทำความดีเพื่อไปเกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ แต่ยังไม่ได้กล่าวว่าจะทำได้อย่างไร เพื่อให้เกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ ในหัวข้อนี้ จะนำเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อไปสู่สวรรค์ชั้นต่างๆ ได้อย่างไร เพราะเมื่อนักศึกษาได้ทำความเข้าใจในหัวข้อนี้แล้ว จะได้ปฏิบัติตัวได้ถูกต้องตรงทาง

ในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึง แนวทางการปฏิบัติเพื่อไปสู่สวรรค์ใน ปุณณกิริยาวัตตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ 3 ประการนี้ 3 ประการเป็นไฉน คือ ทานมัยบุญกิริยาวัตถุ 1 ศีลมัยบุญกิริยาวัตถุ 1 ภาวนามัยบุญกิริยาวัตถุ 1 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ

¹ ปุณณกิริยาวัตตสูตร, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, มก. เล่ม 45 ข้อ 238 หน้า 386.

3 ประการนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเนื้อความนี้แล้ว ในพระสูตรนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า กุลบุตรผู้ใคร่ประโยชน์ พึงศึกษาบุญนั้นแล อันให้ผลเลิศต่อไป ซึ่งมีสุขเป็นกำไร คือ พึงเจริญทาน 1 ความประพฤติดม 1 เมตตาจิต 1 บัณฑิต ครั้นเจริญธรรม 3 ประการอันเป็นเหตุให้เกิดความสุขเหล่านี้แล้ว ย่อมเข้าถึง โลกอันไม่มีความเบียดเบียน.”

จากพระสูตรนี้ นักศึกษาจะเห็นแนวทางการปฏิบัติตน คือ การทำทาน ความประพฤติดม 3 ซึ่งคือการรักษาศีล และเมตตาจิต ซึ่งคือการทำภาวนานั่นเอง เมื่อทำทั้ง 3 ประการแล้ว จะได้ไปสู่โลกอันไม่มีการเบียดเบียน หรือสวรรค์ ซึ่งได้มีการขยายความแล้วในบทที่ 1 ดังนั้นในบทนี้จะไม่ขยายความซ้ำอีก แต่ให้นักศึกษาได้นำวิธีการทั้ง 3 นี้ไปฝึกปฏิบัติให้สม่ำเสมอ ให้เป็นอาฉิมกรรม หากยังไม่หมดกิเลสต้องเวียนว่ายตายเกิด ก็จะเกิดอยู่ในสุคติภูมิฝ่ายเดียว เพราะผลจากการประกอบบุญกิริยาวัตถุ ทั้ง 3 ประการนี้

4.2 จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ

จาตุมหาราชิกา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ ในบรรดาสวรรค์ทั้ง 6 ชั้นนั้น สวรรค์ชั้นนี้มีความหลากหลายมากที่สุด เพราะอยู่ใกล้ชิดกับพื้นมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ และมีบางส่วนที่มีที่อยู่ซ้อนกับภูมิมนุษย์ จากการศึกษาชาดกในพระไตรปิฎกทำให้เราทราบว่า แต่เดิมนั้นภพมนุษย์ติดต่อกับสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ที่เชิงป่าทิมพานต์อันเป็นอุทยานของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ที่มีเหล่าเทพบุตรเทพธิดามากมาย หลายจำพวกอาศัยอยู่ ครั้นต่อมามนุษย์มีกิเลสหนาขึ้น ทำให้สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากับโลกมนุษย์แยกออกจากกัน

จากการศึกษาความรู้พื้นฐานเบื้องต้นทำให้เราทราบว่า บุคคลที่จะไปเกิดบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกานั้น จะเป็นประเภทที่ทำบุญบ้าง ทำบาปด้วย แต่ก่อนตายระลึกถึงบุญที่ทำได้ คนประเภทนี้มีอยู่มากมายในเมืองมนุษย์ จึงทำให้มาเกิดในสวรรค์ชั้นนี้เป็นจำนวนมากมาย มีหลากหลายประเภท

4.2.1 คำแปลและความหมาย

จาตุมหาราชา แปลว่า เทวดา 4 องค์ผู้เป็นใหญ่ จาตุมหาราชิกาภูมิ หมายถึง เทวดาทั้งหลายผู้มีหน้าที่ปฏิบัติรับใช้ท้าวมหาราชทั้ง 4 เพราะเหตุว่ามากำเนิดในสถานที่ที่ท้าวมหาราชทั้ง 4 ปกครองอยู่ หรือสถานที่อันเป็นที่อยู่ซึ่งมีท้าวมหาราชทั้ง 4 เป็นผู้ปกครอง

4.2.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่ที่เขาสิเนรุ อยู่ใกล้โลกมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ และเป็นเหมือนเมืองพระราช ของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท้าวมหาราชทั้ง 4 นี้ ปกครองตั้งแต่บนสวรรค์ลงไปจนถึงพื้นมนุษย์ ท้าวมหาราชทั้ง 4 ยังเป็นผู้รักษามนุษย์โลกด้วย ฉะนั้นจึงเรียกว่า ท้าวจตุโลกบาล

สวรรค์ชั้นนี้มีเมืองใหญ่ 4 แห่ง เป็นเทพนครของท้าวมหาราชทั้ง 4 ที่มีความรื่นรมย์มากมาย ทุกแห่งมีกำแพงทองงามอร่าม ประดับด้วยแก้ว 7 ประการ บานประตูกำแพงทำด้วยแก้วมณี มีปราสาทที่รุ่งเรืองสวยงาม อยู่เหนือประตูทุกประตู ภายในเทพนครที่กว้างใหญ่ไพศาลนั้น มีปราสาทแก้วมากมาย ซึ่งเป็นวิมานอันเป็นที่อยู่ของชาวสวรรค์ แผ่นพื้นทีรองรับก็เหมือนแผ่นดินในเมืองมนุษย์ เป็นพื้นทองก็มี พื้นเงินก็มี ราบเรียบและอ่อนนุ่มยิ่งนัก เมื่อเหล่าเทวดาเหยียบลงไป ก็ไม่ปรากฏรอยเท้า นอกจากนี้ยังมีสระโบกขรณีมีน้ำใสยิ่งกว่าแก้ว เต็มไปด้วยดอกบัวนานาชนิดส่งกลิ่นหอมตลบอบอวล มีต้นไม้สวรรค์อันวิจิตรตระการตา มีดอกไม้ทิพย์ที่สวยงามน่าดูน่าชม ที่กล่าวมานี้ เป็นที่อยู่ของเทวดาชั้นสูงผู้มีบุญญาธิการมาก

ส่วนเทวดาชั้นกลางจะอยู่ที่ป่าหิมพานต์เชิงเขาสิเนรุ ป่าหิมพานต์เป็นเหมือนอุทยานแห่งชาติของสวรรค์ มีต้นไม้ ดอกไม้ที่สวยงาม ใบไม้เวลาตกลงมาถึงพื้นก็แฉะหายไป ไม่ทับถมกันเป็นปุ๋ยเหมือนต้นไม้ในเมืองมนุษย์ ดอกไม้มีกลิ่นหอมฟุ้งจรัสใจ พอร่วงหล่นลงมาก็ออกดอกใหม่ ฤดูกาลของที่นี่จะเป็นฤดูสบาย คือ เย็นสบายๆ ไม่หนาว ไม่ร้อน ปีหนึ่งๆ ต้นไม้จะออกดอก 1 เดือนบ้าง 2 เดือนบ้าง 3 เดือนบ้าง ในป่าหิมพานต์นี้มียอดเขา 84,000 ยอด มีแม่น้ำใหญ่ 5 สาย คือ คงคา ยมุนา สรรภู อจิรวดี มหิมา มีสระใหญ่ 7 สระ คือ อนันดาต กัณณมุนทะ รกกละ ฉัททันตะ มณฑากินี สีหปาดะ กุณालะ เฉพาะที่สระอนันดาตมีภูเข 5 ลูกล้อมรอบ คือ เขาสุทัสสนะ เขาจิตรกุฎ เขากาฬกุฎ เขาไกรลาส เขาคันธมาถน์ ที่เขาคันธมาถน์นี้ มีเจ็อมเขาหนึ่งชื่อ นันทมูลกะ เป็นที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธเจ้า มีถ้ำอยู่ 3 แห่ง คือ ถ้ำทอง ถ้ำแก้ว ถ้ำเงิน

ในป่าหิมพานต์เป็นที่อยู่ของเทวดาชั้นกลาง เช่น ครุฑ ยักษ์ นาค คนธรรพ์ วิทญานร และมีสัตว์อัศจรรย์หลายชนิด ซึ่งสัตว์ที่อยู่ตรงนี้สวยงาม เหมือนเป็นต้นตระกูลของสัตว์ทั้งหลาย มีสัตว์รูปร่างพิสดารมากมาย เช่น กินนร กินนรี

ดิณราชสีห์ กาฬราชสีห์ ปันฑุราชสีห์ ไกรสรราชสีห์ คชสีห์ และมีต้นมักกะลิผล ซึ่งมีผลเป็นนารี เป็นที่หมายปองของเหล่าเทวดาหลายพวก เช่น วิทยาธร คนธรรพ์ ในป่าหิมพานต์ทั้งหลาย เป็นต้น

ต้นนารีผล หรือ มักกะลิผล นี้ จะขึ้นอยู่ท่ามกลางต้นไม้ต่างๆ จะขึ้นประปรายทั่วๆ ไป ไม่ได้ขึ้นเป็นหมู่ อยู่ในป่าหิมพานต์ รอบๆ เขาพระสุเมรุ ลำต้นนารีผลเป็นสีน้ำตาล ทอง สวยงามเป็นเงาระยิบระยับ ใบเป็นสีทองแพรวพราวสวยงาม ซึ่งถ้าอยู่ในภพนี้จะมีรัศมีเรืองรอง เมื่อใบตกถึงพื้นก็แวบหายไปไม่ต้องรดน้ำ พรุนดิน ใส่ปุ๋ย และไม่ต้องตกแต่ง เมื่อถึงฤดูกาลนารีผลจะห้อยเต็มไปหมด ถ้าไม่ใช่ฤดูกาลจะเห็นแต่ใบ เมื่อถึงเวลาอันสมควรจึงจะออกดอกออกผล นารีผลปีหนึ่งออกดอกครั้งเดียว ครั้งละ 3 เดือน ตั้งแต่ตูมจนกระทั่งบาน 1 เดือน จากนั้นเป็นนารีผลอีก 1 เดือน ส่วนอีก 1 เดือน นารีผลช่วงสุกงอมหลุดจากขั้ว จึงจะนำไปใช้สอยได้ ซึ่งแต่ละผลก็หลุดไม่พร้อมกัน แต่มีช่วงระยะหลุดจากต้น 1 เดือน เมื่อหล่นลงมาแล้วอยู่ได้แค่ 7 วันสวรรค์ เท่ากับ 350 ปีในเมืองมนุษย์ เหล่าคนธรรพ์ วิทยาธร จะมาคอยแย่งชิงนารีผลในช่วงที่นารีผลสุกงอม

ตัวอย่างสัตว์อัศจรรย์ที่อยู่ในป่าหิมพานต์

คชสีห์ ที่มีหัวเป็นช้าง ตัวเป็นราชสีห์ ราชสีห์กับช้างผสมผสานกลมกลืนกันอย่างดี บางคนบอกว่า คนละสายพันธุ์กันจะผสมกันได้ได้อย่างไร ก็เหมือนคนไทยแต่งงานกับคนต่างชาติ ลูกออกมาก็ผสมผสานกันไป คชสีห์เราได้ยินกันบ่อยๆ ถ้าเราอ่านในวรรณคดีจะคุ้น เขาเรียกว่า สัตว์ในเทพนิยาย บางคนไม่เชื่อว่ามิจริง แต่มันมีจริงๆ ดูแล้วจะเป็นสัตว์ประหลาด แต่ว่าเป็นสัตว์ที่สง่างามมาก

นาคราชสีห์ มีหัวเป็นพญานาค แต่ตัวเป็นราชสีห์ มีหางเป็นนาค มีเกล็ดเป็นนาค สวยสง่างาม งามอาจ เกิดจากพญานาคกับราชสีห์ผสมกัน

ไกรสรราชสีห์ เป็นเจ้าป่าหิมพานต์ ตัวมีขนสีขาว ปลายๆ ขนมีสีแดงๆ ถ้าดูข้างหน้าผมจะมีสีแดง ขนจะขดวน ขดใหญ่ๆ วนตามเข็มนาฬิกา วนเป็นเกลียวขึ้นไปบนหลัง และผมของมันจะไม่ยุ่งเหยิงเหมือนสิงโตเมืองมนุษย์ สวยสง่างามมาก สามารถจับช้างกินได้

ที่กล่าวมาข้างต้นก็เป็นที่อยู่ของเทวดา ชั้นสูงและชั้นกลาง ส่วนเทวดาที่ต่ำกว่านั้นลงมาก็จะมีความหลากหลายมากมาย บ้างก็อยู่รวมกันเป็นเผ่าพันธุ์ของตัว เช่น ครุฑ นาค ยักษ์ คนธรรพ์ วิทยาธร กุมภัณฑ์ เป็นต้น ความเป็นอยู่ของบางกลุ่มก็จะใกล้เคียงมนุษย์ เช่น มีวิมานคล้ายบ้านในมนุษย์ เพราะมีบุญน้อย เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีเทวดาชั้นต่ำที่ถือว่าเป็นชาวสวรรค์ชั้นนี้อีกด้วย ที่มีวิมานอยู่บนพื้นดินที่มนุษย์อยู่ เรียกชื่อตามที่อยู่อาศัยรวมเป็นพวกใหญ่ ดังนี้

ภุมมเทวา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่บนพื้นมนุษย์ อยู่ตามจอมปลวก เนินดิน ใต้ดิน ภูเขา แม่น้ำ บ้าน เจดีย์ ศาลา ชุมประตู่ เป็นต้น บางองค์มีวิมานเป็นของตน บางองค์ก็ไม่มี ต้องอาศัยวิมานองค์อื่นอยู่

รุกขเทวา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่ตามกิ่งไม้หรือยอดไม้ต่างๆ ซึ่งสูงขึ้นไปกว่าพวกภุมมเทวา มีทั้งที่มีวิมานและไม่มีวิมานเป็นของตน

อากาศเทวา เป็นเทวดาที่มีวิมานอยู่กลางอากาศ สูงขึ้นไปจากพื้นดินประมาณ 1 โยชน์

เทวดาเหล่านี้อยู่ในปกครองของท้าวจาตุมหาราชิกา ซึ่งที่อยู่อาศัยของเทวดาเหล่านี้ จะอยู่ชั้นกับภูมิของมนุษย์ ทำให้บางครั้งมนุษย์สามารถมองเห็นพวกภุมมเทวา รุกขเทวา และอากาศเทวา ได้ด้วยตาเปล่า ซึ่งก็จะมีทุกเผ่าพันธุ์ ที่เราเรียกกายละเอียด หรือวิญญาณที่อยู่บนกับภูมิมนุษย์เหล่านี้ว่า ฝิ

คำว่า ฝิ มีความหมายกว้างมาก หมายถึง กายละเอียดที่เรามองไม่เห็น ที่อยู่ร่วมกับมนุษย์แต่สภาพที่ละเอียดกว่า เช่น ลัมภเวสี(ผีเร่ร่อน) ภุมมเทวา สายยักษ์ สายวิยาธร สายคนธรรพ์ เป็นต้น อย่างฝิอบบที่เราเคยได้ยินเรื่องราวที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นภุมมเทวาสายยักษ์ ที่อยู่ในการปกครองของท้าวเวสสุวรรณ ที่เข้าสิงร่างมนุษย์เพื่ออาศัยกินอาหาร แต่ไม่สามารถจะเข้าสิงได้ทุกคน จะเข้าสิงได้เฉพาะคนที่เคยสร้างกรรมประเภท ฆ่าสัตว์ไหว้เจ้ามาในอดีต

หากเราได้ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของกายละเอียดเหล่านี้ ก็จะทำให้เราเข้าใจชีวิตของเขามากขึ้น ความกลัวของเราก็จะลดน้อยลง จนไม่มีความกลัวหลงเหลืออยู่เลย เพราะเขาเหล่านี้ก็คือ อดีตมนุษย์ที่สั่งสมบุญมาน้อยนั่นเอง เขาเหล่านั้นกลับจะกลัวผู้มีบุญมากกว่า

4.2.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย 50 ปีมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่ง ของเทวดาชั้นจาตุมหาราชา 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 500 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราชา”

จากพระสูตรจะเห็นว่า อายุมาตรฐานของชาวสวรรค์ชั้นนี้จะอยู่ที่ประมาณ 500 ปีทิพย์ แต่ก็ไม่แน่ว่าเทวดาเหล่านั้นจะอยู่ได้ถึงหรือไม่ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับกำลังบุญของเทวดานั้น เหมือนเมืองมนุษย์มีอายุขัยเฉลี่ย 100 ปี บางคนก็น้อยกว่า บางคนก็มากกว่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 9 ล้านปีมนุษย์

4.2.4 การอุปบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา จัดอยู่ในกามภพ คือ ภพยังข้องเกี่ยวกับการเสพกามอยู่ ในสวรรค์ชั้นนี้ ก็มีการเสพกามเช่นเดียวกับมนุษย์ แต่มีความละเอียดอ่อนกว่า และการบริโภคคามแต่ละชั้นก็แตกต่างกัน การบริโภคคามของสวรรค์ชั้นนี้ ก็คล้ายมนุษย์และมีน้ำเป็นที่สุด

¹ วิตถตสูตร, อังคุดตนิกาเย อัฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 504.

ในสวรรค์ชั้นนี้ จะมีการเกิดที่หลากหลาย เพราะมีการเกิดของเหล่าเทวดาได้ถึง 4 แบบ คือ เกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแบบไม่ต้องมีบิดามารดาเป็นแดนเกิด เกิดแล้วก็โตทันที เป็นพวกเทพบุตรเทพธิดาชั้นสูง

เกิดแบบสังเสทชะ คือ เกิดในเหงื่อโคล น้ำหมักหมม การเกิดแบบนี้ มีทั้งครุฑ นาค ยักษ์

เกิดแบบชลापุชะ คือ เกิดจากครรภ์มารดา มีการครองเรือนเหมือนมนุษย์ การเสกพาก็คล้ายมนุษย์ โดยมีน้ำเป็นที่สุด แล้วก็มีวิถถารเหมือนมนุษย์ และก็มีเพศที่ 3 พวก เป็นพวกกะเทยเหมือนอย่างมนุษย์

เกิดแบบอณทชะ คือ เกิดในฟองไข่ แล้วก็เป็นตัว เหมือนพวกครุฑ พวกนาค เป็นต้น

การเกิดในกำเนิดต่างๆ นั้น ก็เกิดตามกำลังบุญ ถ้าบุญมากก็เกิดแบบโอปปาติกะ เกิดแล้วโตทันที หากบุญหย่อนหน้อยก็เกิดแบบสังเสทชะ ถ้าบุญน้อยมาอีกก็เกิดแบบชลापุชะ ถ้าบุญน้อยที่สุดก็เกิดแบบอณทชะ

4.2.5 การปกครองของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

ท้าวมหาราชทั้ง 4 เป็นพุทธศาสนิกชน ที่มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย มีหน้าที่ดูแลสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และดูแลปกครองทวีปทั้ง 4 ที่มีมนุษย์อาศัยอยู่ จะมีการแบ่งสายการปกครอง เป็น 4 สาย ตามเผ่าพันธุ์ของสวรรค์ชั้นนี้ ระบบการปกครองไม่ใช่ประชาธิปไตยเหมือนมนุษย์ แต่เป็นการปกครองระบบบุญญาธิปไตย คือคนมีบุญมาก ปกครองคนมีบุญน้อย ระบบการปกครองของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกามีดังนี้

1. **ท้าวธตรฐ** ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันออก มีหน้าที่ปกครองเทวดา 3 พวก ได้แก่ คนธรรพ์ วิทยาธร และกุมภภันท์

คนธรรพ์ เป็นเทวดาที่เกิดอยู่ตามไม้หอม 10 จำพวก ได้แก่ รากไม้ แก่นไม้ เนื้อไม้ เปลือกไม้ น้ำหอม ตะคละต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ เหง้าใต้ดิน คนธรรพ์มี 3 ประเภท ได้แก่ คนธรรพ์ชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่าง

คนธรรพ์ชั้นสูง มีวิมานอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เช่น ปัญจลิกขเทวบุตร มีเทพธิดาประจำอยู่ในวิมาน คนธรรพ์ชั้นกลาง เกิดอยู่ในป่าหิมพานต์ มีวิมานอยู่ในต้นไม้ม เป็นบริวาร

ของคนธรรมชั้นสูง ส่วนคนธรรมชั้นล่างอยู่บนพื้นมนุษย์ เป็นชาวพื้นบ้าน มีทั้งที่มีครอบครัว และไม่มีครอบครัว ลิงอยู่ในต้นไม้จำพวกไม้หอม เช่น นางตะเคียน นางตานี

คนธรรมมีความถนัดในการดนตรี การละคร ระบำรำฟ้อน ศิลปะ วรรณกรรม กวีนิพนธ์ เมื่อมีเทศกาลมาครั้งใดคนธรรมมักทำหน้าที่ ชับกล่อมให้ความสำราญแก่หมู่ทวยเทพทั้งหลาย คนธรรมนี้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ทำบุญเจือด้วยกามคุณ จึงได้มาเกิดเป็นคนธรรม

วิทยากร เป็นพวกที่ทรงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่ศิลปศาสตร์ 18 ประการ เป็นพวกที่ศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ โหราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น พวกนี้เหาะได้ มีเวทมนต์ คาถา อาคมต่างๆ วิทยากรมีรูปร่างหลากหลาย อยู่แบบเดี่ยวก็มี อยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มก็มี มีคู่ครองก็มี ไม่มีคู่ครองก็มี เป็นทั้งฤๅษี นักบวช นักพรต คล้ายๆ มนุษย์ธรรมดาๆ

กุมภภัณฑ์ นี้มีรูปร่างแปลก หน้าตาพองๆ ไม่น่ากลัวเหมือนยักษ์ และก็ไม่ใช่ยักษ์ ไม่มีเขี้ยว ผมหยิกๆ ผิวดำ ท้องโต พุงโร และมีอวัยวะเหมือนหม้อ กุมภภัณฑ์มีตั้งแต่ชั้นสูงจนถึงชั้นล่างมีหน้าที่ลงไปทรมานสัตว์นรกในยมโลก

2. ท้าววิรุพหก ปกครองสวรรค์ด้านทิศใต้ มีหน้าที่ปกครองพวกครุฑ เหตุที่มากเกิดเป็นครุฑ เพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฐิ มีความถือตัวอยู่มาก

3. ท้าววิรูปักษ์ ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันตก มีหน้าที่ปกครองพวกนาค เหตุที่มากเกิดเป็นนาคเพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฐิ มีความถือตัวอยู่มาก

พญานาค เป็นราชาแห่งงู จัดเป็นเดรัจฉานด้วยเหมือนกัน เพราะมีลำตัวไปทางขวางและไม่สามารถบรรลุธรรมได้ แต่ก็จัดอยู่ฝ่ายสุคติภูมิ อยู่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วย นาคแบ่งออกเป็น 4 ตระกูลใหญ่ คือ **ตระกูลวิรูปักษ์** พญานาคตระกูลสีทอง **ตระกูลเอราปถ** พญานาคตระกูลสีเขียว **ตระกูลฉัพพยาปุตตะ** พญานาคตระกูลสีรุ้ง และ**ตระกูลกัณหาโคตมะ** พญานาคตระกูลสีดำ

พญานาคเกิดได้ทั้ง 4 แบบ คือแบบโอปปาติกะ เกิดแล้วโตทันที แบบสังเสทชะ เกิดจากเหงื่อโคล
ลิ่งหมักหมม แบบชลัพพะชะ เกิดจากครรภ์ แบบอัมพชะ เกิดจากฟองไข่ พญานาคชั้นสูงเกิดแบบโอปปาติกะ
เป็นชนชั้นปกครอง ที่อยู่ของพญานาคมีตั้งแต่ในแม่น้ำ หนอง คลอง บึงต่างๆ ในอากาศ จนไปถึงบน
สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

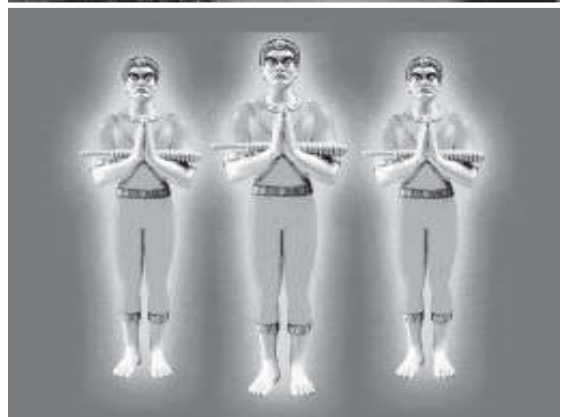
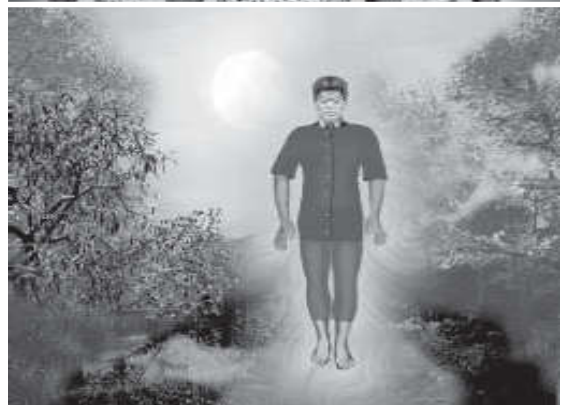
4. ท้าวเวสสุวรรณ หรือ ท้าวภูเวกรมหาราช ปกครองสวรรค์ด้านทิศเหนือ มีหน้าที่ปกครองพวกยักษ์
เหตุที่มากเกิดเป็นยักษ์เพราะทำบุญเจือด้วยความโกรธ มักหงุดหงิดรำคาญใจเป็นอาชญา

ยักษ์ คือ ผู้ที่เขานูชาเช่นสรวง หรือ ผู้ทำความ พยายามให้เขานูชาเช่นสรวง ยักษ์มีหลายระดับ
ตั้งแต่ยักษ์ชั้นสูง ยักษ์ชั้นกลาง ยักษ์ชั้นล่าง มีความละเอียดประณีตแตกต่างกันตามกำลังบุญ ถ้ายักษ์ชั้น
สูง จะมีวิมาน เป็นทอง มีรูปร่างสวยงาม มีเครื่องประดับ
มีรัศมี แต่ผิวจะดำ ดำอมเขียว อมเหลือง ดำแดงก็มี
แต่ดำดำเนียน มีอาหารทิพย์ มีบริวารคอยรับใช้ เวลา
โกรธจึงจะมีเขี้ยวอกออกมา

ส่วนยักษ์ชั้นต่ำที่บุญน้อย ก็จะมีรูปร่างน่า
เกลียด ผมหยิก ตัวดำ ตาโปน ผิวหยาบเหมือน
กระดาดทราย นิสัยดุร้าย ขนาดของยักษ์ มีตั้งแต่ตัว
ป้อมๆ ตัวอ้วนล่ำ ตัวใหญ่ ตัวเตี้ยก็มี ขนาดของยักษ์มี
หลายแบบ ไม่มีชนกก็มี มีชนกก็มี ที่มีชนกก็มีหลายแบบ ทั้ง
ชนยาว ชนสั้น ชนเหนียว ผมหยิกก็มีทั้งผมหยิก
ผมหยาบ ผมหยาบกระเซอะกระเซิง หัวล้านไม่มีผมหยิกก็มี ตาของ
ยักษ์ มีตั้งแต่ ตาโปน ตาถลึง ตาแดง ตาเหลือง ตาเข
ตาบอด

ยักษ์เกิดได้ 3 แบบ คือ เกิดแบบโอปปาติกะ
เกิดแล้วโตทันที ชลัพพะชะ เกิดในครรภ์ และสังเสทชะ
เกิดในเหงื่อโคล ที่อยู่ของยักษ์ก็มีอยู่ตามถ้ำ ตามเขา
ในน้ำ ในดิน พื้นมนุษย์ บนอากาศ และมีวิมานอยู่ที่
เขาลิเนรุในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

การปกครองของชาวสวรรค์ชั้นนี้ จะแบ่งเขต
เหมือนในเมืองมนุษย์ แล้วบางเขตก็จะปรับเปลี่ยนตาม
พื้นมนุษย์ เพราะมนุษย์จะปรับเปลี่ยนที่อยู่ไปเรื่อยๆ การ
แบ่งเขตการปกครองก็เพื่อให้สังคมของตัวเองอยู่เย็น
เป็นสุข เพราะอย่างไรก็ยังมีกิเลสอยู่ และเทวดาชั้นนี้มี
บุญน้อยกว่าเทวดาชั้นอื่น มีโอกาสจะเบียดเบียนกันง่าย

เช่น พวกยักษ์ก็จะปกครองกันตั้งแต่สวรรค์ที่เขาลิเนรุ ไล่เรื่อยไปจนถึงอากาศเทวา รุกขเทวา ภูมมเทวาที่
ปนอยู่บนพื้นมนุษย์ ไม่ให้ทะเลาะกัน ไม่ให้เบียดเบียนกันเอง และก็ไม่ได้เบียดเบียนมนุษย์ และดูแลรักษา
มนุษย์ด้วย และก็ไม่ได้เบียดเบียนข้ามเขตแดนกัน ข้ามเผ่าพันธุ์กัน ระหว่างยักษ์ ครุฑ นาค คนธรรพ์ ให้
อยู่กันอย่างเป็นสุข โดยที่ท้าวมหาราชทั้ง 4 จะประชุมปรึกษารื้อกันอยู่บ่อยๆ เพื่อให้การปกครองเป็น
ไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งท่านจะมีความรักสามัคคีกัน และยังมีที่ปรึกษา มีอำมาตย์ เสนาบดี ในการช่วย
ดูแล คล้ายกับเมืองมนุษย์อีกด้วย

การปกครองในพื้นที่มนุษย์ ถ้าสถานที่ใดที่มีเทวดาผู้มั่งคั่งใหญ่ปกครอง คือ มีบุญมาก มีรัศมีมาก
มีสมบัติอันเป็นทิพย์มาก ถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ตรงนั้นจะเจริญ ถ้าเทวดาคักดีปานกลางความเจริญก็ลด
ลงมา ถ้าเทวดาที่มีศักดิ์น้อย บุญน้อย ที่ตรงนั้นก็เจริญน้อยลง เขาก็จะปกครองตามลำดับชั้นกันอย่างนั้น
และที่สำคัญก็มีหน้าที่ดูแลคุ้มครองรักษามนุษย์ ไม่ให้พวกอมนุษย์ พวกผีसा พวกนางไม้ พวกยักษ์ มา
เบียดเบียนมนุษย์ เพราะพวกนี้บุญน้อย จึงคิดไม่ค่อยเป็น แล้วพื้นที่ใดที่มนุษย์สั่งสมบุญมาก เทวดาเหล่านี้
ก็จะลงมาดูแลรักษามาก แล้วยังมนุษย์ทำบุญแล้วอุทิศไปให้ผู้ปกครองเขต เขาจะอนุโมทนาบุญ แล้วก็ยิ่ง
ลงมารักษา ทำให้มนุษย์คนนั้นเจริญรุ่งเรือง เทวดาจะเป็นส่วนเสริมบุญในตัวของคนนั้นเป็นหลัก

4.3 ดาวติงสาเทวภูมิ

ดาวติงสาเทวภูมิ หรือ ที่เราเรียกตามภาษาไทยว่า ดาวติงส์ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 2 ที่จัดอยู่ในกามภพ
เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้จะเป็นที่รู้จักในหมู่พุทธศาสนิกชนมากที่สุด เพราะมีความสัมพันธ์กับ
เกี่ยวข้องกับมนุษย์มากอีกชั้นหนึ่ง และที่สำคัญมี
ผู้ปกครองภพ ที่มีชื่อเสียงมาก คือ ท้าวลักกะเทว-
ราช หรือพระอินทร์ ซึ่งพระองค์เป็นพุทธศาสนิกชน

จากการศึกษาพระไตรปิฎกพบว่า
พระอินทร์มีส่วนอย่างสำคัญในการปกครองเหล่า
ทวยเทพของสวรรค์ชั้นดาวติงส์ให้อยู่อย่างสงบสุข
และได้ช่วยเหลือพระบรมโพธิสัตว์อย่างต่อเนื่อง
ตลอดมา หลายภพหลายชาติ จนมีความดีปรากฏ
ให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้เล้าขานสืบต่อกันมา
ยาวนาน ในสวรรค์ชั้นนี้ยังมีเรื่องราวมากมายให้
ได้ศึกษา เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสเล่า
เรื่องของสวรรค์ชั้นนี้ไว้เป็นจำนวนมากในพระไตร-
ปิฎก รวมถึงเหล่าพระสาวกที่ไปเยี่ยมเยือนเหล่า
เทพบุตร เทพธิดา แล้วนำบุญกรรมที่ได้ทิพย-
สมบัติเหล่านั้นมาเล่า ให้เหล่าภิกษุ และสาธุชน
ได้ฟังอีกด้วย

ในหัวข้อนี้ นักศึกษาจะได้ทำความรู้จักกับชาวสวรรค์ชั้นนี้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น ทำให้เห็นความน่าอัศจรรย์ของชาวสวรรค์ ที่เกิดขึ้นจากผลแห่งบุญที่เทวดาเหล่านั้นได้สั่งสมไว้ในอดีตอีกด้วย

4.3.1 คำแปลและความหมาย

ดาวดึงส์ดาวเทวภูมิ หรือดาวดึงส์ มีความหมาย 2 นัย นัยหนึ่ง มีความหมายว่า เป็นที่เกิดของบุคคล 33 คน คือ เกิดเป็นพระอินทร์ 1 เกิดเป็นเทวดาผู้เป็นใหญ่อีก 32

ส่วนอีกนัยหนึ่ง มีความหมายว่า เป็นพื้นแผ่นดินที่ปรากฏขึ้นในโลกเป็นครั้งแรกก่อนพื้นดินส่วนอื่น เพราะภูมินี้อยู่บนยอดเขาสินธุ

สรุปว่า ดาวดึงส์ดาวเทวภูมิ คือ สถานที่อยู่ของเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ 33 องค์

4.3.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้ อย่างที่ทราบข้างต้นแล้วว่า เป็นที่อยู่ของผู้ปกครองภพ 33 องค์ โดยมีท้าวสักกเทวราช หรือท้าวโกสิยอัมรินทร์ ซึ่งเรียกกันสั้นๆ ว่า พระอินทร์นี้ หรือบางทีก็เรียก ท้าวสหัสสนัย คือ ท้าวพินดา เพราะจักขุดีมากเห็นได้ชัดเจน และเห็นได้ไกลมาก เท่ากับดวงตาดั่งพันดวง เป็นประธานมีหน้าที่ปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์รวมถึงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วย สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนยอดเขาสินธุ สวรรค์ชั้นนี้ เดิมเป็นที่อยู่ของจอมอสูร แต่เมื่อพระอินทร์ผู้เคยเป็นมมมานพ เป็นผู้ประกอบกุศลกรรม พร้อมทั้งชักชวนสหายอีก 32 คนให้ประกอบกุศลกรรมต่างๆ เช่น สร้างศาลา และทำถนนหนทาง เป็นต้น อีกทั้งมมมานพได้บำเพ็ญวัตร 7 ประการ คือ เลี้ยงดูบิดามารดา เคารพยังยาเกรงต่อผู้เฒ่าผู้แก่ในตระกูล กล่าวถ้อยคำอันไพเราะอ่อนหวาน ไม่กล่าววาจาส่อเสียด ไม่ตระหนี่ ตั้งอยู่ในความสัตย์สุจริต และไม่เป็นคนมักโกรธ ครั้นละโลกแล้ว มมมานพพร้อมสหาย ได้เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และได้ทำสงครามสู้รบกับจอมอสูร จนอสูรพ่ายแพ้ จึงต้องอพยพไปอยู่ใต้เขาพระสุเมรุ

ในชั้นดาวดึงส์จะแบ่งออกเป็น 4 ทิศใหญ่ ตรงกลางจะเป็นเมืองที่ประทับของพระอินทร์ และพระสหาย ชื่อ **สุทิสสนเทพนคร** ซึ่งอยู่เป็นเมืองศูนย์กลางสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเวชยันต์ประสาธเป็นจุดศูนย์กลาง มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 3 เขตใหญ่ เขตแรกอยู่วงในใกล้เวชยันต์ปราสาท มีอยู่ 8 เขต เขตที่ 2 อยู่วงกลาง แบ่งออกเป็น 10 เขต เขตที่ 3 อยู่วงนอกสุดแบ่งออกเป็น 14 เขต รวมเป็น 32 เขต เท่ากับจำนวนของพระสหาย

มาศึกษารายละเอียดของมหาสุทิสสนเทพนคร ซึ่งเป็นเมืองกลางสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพนครขนาดใหญ่กว้างขวางมาก ปราสาทต่างๆ ล้วนเป็นแก้วอันเป็นทิพย์ มีกำแพงแก้วแวดล้อมมหานครอีกชั้นหนึ่ง เนื่องจากสุทิสสนเทพนครมีความกว้างใหญ่ถึง 10,000 โยชน์ ทำให้มีประตูที่กำแพงแก้วถึง 1,000 ประตู และมียอดปราสาทอันสวยงามอยู่เหนือประตูทุกประตู เมื่อประตูเปิดแต่ละครั้งจะบังเกิดเสียงดนตรีทิพย์อันไพเราะกังวาน

ในท่ามกลางเทพนครนั้น มีเวชยันต์ปราสาทสูงถึง 1,000 โยชน์ มีความสวยงามสุดพรรณนา ล้วนแล้วประดับด้วยรัตนชาติ 7 ประการ เพราะเป็นที่ประทับของท้าวสักกจอมเทพ พระนครนั้นประกอบด้วย

ประตู่ 1,000 บาน ประกอบด้วยอุทยานสวรรค์และสระโบกขรณี ที่เรือนยอดของเวชยันต์ปราสาทซึ่งมีความสูง 700 โยชน์ ล้วนประกอบด้วยแก้ว 7 ประการทั้งสิ้น มีธงหลากสีประดับประดาอย่างสวยงาม ธงต่างๆ เหล่านั้นสูงถึง 300 โยชน์ ผุดขึ้นในท่ามกลางพระนคร ตรงไหนมีคั่นธงเป็นทองตัวธงจะเป็นแก้วมณี ผืนธงจะเป็นทองระยิบระยับ ถ้าคั่นธงเป็นแก้วประพาฬ ผืนธงจะเป็นแก้วมุกดา หากคั่นธงเป็นแก้ว 7 ประการ ผืนธงจะเป็นแก้ว 7 ประการ เหมือนกัน

ออกจากเวชยันต์ปราสาทอันเป็นที่ประทับของพระอินทร์แล้ว ซึ่งมีความยิ่งใหญ่อลังการแล้วยังมีอุทยานสวรรค์เกิดขึ้นมากมาย

ทิศตะวันออก มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **จิตรลดา** ที่ใหญ่โตโอฬารมาก สวยงามกว่าสวนที่มีทั้งหมด มีเนื้อที่ประมาณ 500 โยชน์ มีสระโบกขรณี 2 สระ คือ จิตรโบกขรณี และจุลจิตรโบกขรณี เหตุที่สวนนี้ชื่อจิตรลดา เพราะว่ามีเถาว์วัลย์ที่พิเศษซึ่งเป็นเถาชั้นยอดอยู่ชนิดหนึ่ง ชื่อว่า อาสาวดิ เถาวัลย์ชนิดนี้หนึ่งพันปีจะออกดอกครั้งหนึ่ง เมื่อออกผลก็จะออกเพียงผลเดียวเท่านั้น ครึ่งออกผลแล้วจะส่งกลิ่นหอมไม่แพ้ดอกปาริชาติ ดังนั้นเถาวัลย์นี้ จึงเป็นที่ดึงดูดตาดึงดูดใจของเหล่าทวยเทพ ต่างรอคอยดูผลของเถาวัลย์อาสาวดินี้

ทิศตะวันตก มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **นันทวัน** ในสวนนี้ จะมีสระโบกขรณี 2 สระ คือ มหานันทา-โบกขรณี และจุลนันทาโบกขรณี และมีแท่นบรรทมสำหรับให้เทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ได้ทำการจุติด้วย ซึ่งเทพผู้เกิดจุตินิमित จะมายังสวนนี้เพื่อทำการจุติ เหล่าทวยเทพสหายก็จะมาอำนวยอวยพรให้บังเกิดในสุคติภพต่อไป

นอกจากนี้ ที่สวนนันทวัน ยังมี**ดอกมณฑารพ**เกิดขึ้นมากมาย เป็นต้นไม้ประจำสวนนันทวัน ดอกไม้ นี้เคยตกจากสวรรค์ เพื่อบูชาพระสัณมาสัมพุทธเจ้าขณะที่พระองค์กำลังดับขันธปรินิพพาน ดอกมณฑารพ มีสีเหลืองทอง มีรัศมีสวยงามมาก มีกลีบเท่าฉัตร ใบไม้ ละอองเกสรใหญ่เท่าทะนนาน และในระหว่างสระก็มีสวน ในระหว่างสวนก็มีสระ สลับกันไปอย่างเป็นระเบียบงดงาม สระแต่ละสระจะมีขนาดกว้างใหญ่ไม่เท่ากัน แต่ส่วนมากจะกว้างประมาณ 500 โยชน์

ทิศเหนือ มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **มิสกวัน** ภายในมีสระโบกขรณี 2 สระ คือ สุธรรมาโบกขรณี และธรรมาโบกขรณี

ทิศใต้ มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **ปารุสกวัน** เป็นสวนสวยที่ใหญ่ที่สุดในทิศนี้ มีสระโบกขรณี 2 สระ คือ ภัททาโบกขรณี และสุภัททาโบกขรณี

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ในระหว่างสวนมิสกวันกับสวนนันทวัน มีสระบัวชื่อ **ปทุมวัน** ซึ่งมีความงามมาก ชาวสวรรค์มักจะพาไปเก็บดอกปทุมนี้ เพื่อไปบูชาพระจุฬามณีในวันพระ 8 ค่ำ 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ เป็นประจำ

ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในระหว่างสวนนันทวันกับสวนปารุสกวัน มีสระบัวชื่อ **อุบลวัน** เป็นสระบัวสาย ที่มีชื่อเสียงมาก

ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ในระหว่างสวนปารุสกวันกับสวนจิตรลดา มีสระบัวชื่อ **นิลublวัน** เป็นสระบัวเขียว วน บริเวณนี้ จะเป็นที่ประดิษฐานของ**พระมหาจุฬามณี** บุญสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของเหล่าเทวดา

ทั้งหลาย ซึ่งจะพากันมากกราบไหว้บูชาด้วยทิพยบุปผาอยู่เป็นประจำ เพื่อเติมบุญบารมีให้กับตนเอง เพราะเมื่ออยู่บนสวรรค์แล้ว หมดสิทธิ์ทำความดี มีเพียงสถานที่เดียวที่จะก่อบุญกุศลได้ ชาวสวรรค์ ส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชน ครั้นเมื่อเป็นมนุษย์อาจจะมีชื่อเสียงหลากหลาย เพราะความไม่รู้ ต่อเมื่อได้อยู่บนสวรรค์แล้ว จะรู้ด้วยตนเองว่า ทำบุญในพระพุทธศาสนาจึงจะถูกหลักแห่งการทำบุญ คือ ทำแล้วได้บุญมาก

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ในระหว่างสวนมีสกวันกับสวนจิตรลดา จะมีสระบัวชื่อ **ปทุมทริภวัน** เป็นสระดอกบัวขาว ที่สวนนี้จะมี**ต้นปาริฉัตร** ได้ต้นปาริฉัตรจะมี**บัณฑิตพลศึกษา** ที่ประทับนั่งของพระอินทร์ และยังมี**สุธรรมเทวสภา** อันเป็นที่ประชุมของเหล่าเทวดาอีกด้วย เนื่องจากสุธรรมเทวสภา จะมีสระแก้วใส และมีปามหาวัน ที่ตรงนี้จะมียาสาพาพันหลังเกิดขึ้น สำหรับเป็นที่ประทับของพระอินทร์ และเหล่าทวยเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ ที่เข้ามาเที่ยวชมอุทยานสวรรค์แห่งนี้

4.3.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 100 ปีมนุษย์ เป็นคตินหนึ่งของเทวดาชั้นดาวดึงส์ 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง พันปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 1,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้จะเป็นหนึ่งเท่าของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 36 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.3.4 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้ว เมื่ออุบัติจะเกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแล้วก็เกิดเป็นเทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสวยทันที มีวัยทั้งงดงาม เทพบุตรอายุประมาณ 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุประมาณ 16-18 ปี

การบริโภคคามของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ยังคงเป็นแบบมนุษย์ มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนกัน แต่จะแตกต่างจากสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาตรงที่ไม่มีความพิสดารในการบริโภคคาม และไม่มีการตั้งครุฑไม้มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบขลาพุชะ อัณฑชะ ลังเสทชะ มีการเกิดแบบเดียว คือ โอปปาติกะ

4.3.5 สังคมครองรักครองเรือนของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ในหัวข้อนี้ นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจชีวิตการครองเรือนของสังคมสวรรค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

เมื่อมนุษย์ละโลกไปบังเกิดเป็นเทพบุตร เทพธิดาบังเกิดขึ้นบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ไม่ว่าจะไปแบบหลับแล้วตื่นกลางวิมาน แบบนั่ง หรือนอนก็ตาม หรือแบบเห็นทางสว่าง หรือแบบมีเทวรถมารับก็ตาม เมื่อ

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 505.

เกิดแล้วส่วนใหญ่ก็จะมีความเกิดขึ้นเป็นของตน แต่บางพวกมีบุญพอเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แต่ไม่มีบุญที่จะมีความเป็นของตน ก็จะต้องไปอาศัยวิมานของเทพองค์อื่น ถ้าไปเกิดบนแท่นบรรทม ก็จะเป็นภรรยา เป็นบาทบริจาริกา ของเทพองค์ที่ไปเกิด ถ้าเกิดข้างแท่นบรรทม จะเป็นพนักงานภูษามาลา ดูแลเครื่องประดับ เครื่องแต่งตัว ถ้าเกิดบริเวณวิมานก็เป็นบริวาร

และผู้ที่จะเกิดมาเป็นบุตรได้ จะต้องสั่งสมบุญร่วมกันมา แล้วก็มีกรรมปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกัน เมื่อละโลกก็จะมาเกิดแล้วนอนหนุนตัก ถ้าไปเกิดในวิมานของเทพธิดา เทพธิดานั้นก็จะเป็นมารดา แต่ถ้าเกิดในวิมานของเทพบุตร เทพบุตรนั้นก็จะเป็นบิดา พอลูกขึ้นแล้วก็ประคองอุ้มชลีมาทางเทพบุตรที่เป็นบิดา ถ้าเกิดพร้อมกัน 2 องค์ก็จะอยู่คนละข้าง ตักซ้ายและตักขวา เมื่อเกิดแล้วบิดาหรือมารดา ก็จะจัดสรรวิมานที่เหมาะสมกับกำลังบุญของบุตร ในเขตวิมานของผู้เป็นบิดาหรือมารดา แล้วก็มอบหมายภารกิจให้ดูแล เช่น ดูแลบริวาร เป็นต้น และผู้เป็นบิดามารดาจะต้องไปแจ้งเกิดที่หัวหน้าเขตที่ปกครองบริเวณนั้น เหมือนเมืองมนุษย์ที่ต้องไปแจ้งเกิดที่อำเภอ

เรื่องความรักของเทพบุตรและเทพธิดา บางท่านคิดว่า เทพบุตรเกิดแล้วมีเทพอัปสร 500 เป็นบริวาร จะมีความรักกับบริวารนั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะอารมณ์ที่จะคิดแบบภรรยาสามีจะไม่เกิดขึ้นกับบริวารที่เกิดด้วยบุญ แต่จะมีความคิดที่จะเป็นภรรยาสามีกับพวกที่เกิดมาเพื่อปรารถนาจะเป็นภรรยาที่เกิดบนแท่นบรรทมเท่านั้น เมื่อเกิดเป็นภรรยาแล้ว ก็จะต้องไปแจ้งหัวหน้าเขตปกครองเช่นกัน

ทางมาแห่งการครองเรือนยังมีอีกหลายวิธี เช่น มีเทพธิดา ก. และเทพบุตร ข. ต่างก็มีความของตน เมื่อไปเที่ยวชมสวนก็ดี ไปฟังธรรมที่ธรรมสภาก็ดี เมื่อเจอกันหากมีบุญเพล้นิवासที่เคยอยู่ร่วมกันมา หรือร่วมบุญสร้างกันมา ก็จะมีรู้สึกชอบกัน ก็จะทอดสายตาให้กัน ซึ่งดวงตาของเทวดา จะสวดยคล้ายกลีบดอกบัว เมื่อจะลืมหัดก็ลืมหัด จะหัดก็หัด จะหลับตาก็หลับ แต่ก็ไม่กะพริบตาแบบมนุษย์ เมื่อสบตากัน ก็จะเกิดรัศมีสว่างไสว ว๊อบแว๊บ เหมือนเหลี่ยมเพชรต้องแสง เมื่อเกิดความพึงพอใจแล้ว ก็จะอยู่ร่วมกัน ปรารถนาจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองเขต

สมมุติว่า เมื่อออกจากธรรมสภา กันคิดว่าจะไปอยู่วิมานเดียวกัน กันคิดว่าจะไปพบหัวหน้าเขต ทั้งคู่ก็จะพาบริวารไป ไม่ต้องมีเจ้าแม่ไปลู่ขอ ทางผู้ปกครองเขตก็จะเตรียมสถานที่ ที่เป็นรัตนบัลลังก์มีอาสนะลอยๆ แล้วก็นั่งพร้อมกัน เป็นระเบียบเรียบร้อย ทุกองค์จะมีรัศมีแพรวพราว มีความสดชื่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ถ้าคู่เทพบุตรเทพธิดา มีบุญพอกัน รัตนบัลลังก์ก็จะเข้ามาเทียบ ทั้งคู่ก็จับมือซึ่งกันและกัน ทางเจ้าปกครองก็จะรดน้ำแต่งงาน แล้วก็ประกาศให้ผู้มาร่วมงานรับทราบที่ทั้งคู่เป็นภรรยาสามีกันโดยชอบธรรม เมื่อผ่านขั้นตอนต่างๆ แล้ว ผู้ปกครองเขตก็จะเชิญท่านวิษณุกรรมเทพบุตร ให้สร้างวิมานใหม่ โดยใช้บุญของทั้งสองรวมกัน แล้วก็อธิษฐานจิตถึงบุญของทั้งสองมารวมกัน วิมานทั้งสองก็รวมเป็นหนึ่งเดียวกันใหญ่โตโอฬารเพิ่มขึ้นไปอีก

และถ้ากรณีเทพบุตร เทพธิดามีบิดามารดา กรณีฝ่ายหญิงไปขอเทพบุตร ก็จะเชิญเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ไปลู่ขอ แล้วก็มีการบรรณาการมาพร้อมบริวาร เพื่อขอกับบิดาหรือมารดา สมมุติว่า ตกลงกันเรียบร้อยแล้ว หากว่าฝ่ายหญิงมีบุญมากกว่า ฝ่ายหญิงก็ต้องยื่นมือไปจับมือของฝ่ายชายไว้บนฝ่ามือ ให้มือผู้บุญ

น้อยกว่าอยู่บน แล้วบิดาหรือมารดาของเทพบุตร หรือเทพธิดาก็จะรดน้ำด้วยคณโฑรัตนชาติ แล้วก็มีพานรองด้านล่าง กรณีที่ฝ่ายชายไปขอ ก็ทำในทำนองเดียวกัน ถ้าใครมีบุญมากกว่าก็จะเอามือไว้ด้านล่าง ถ้าชายมากกว่าก็จะอยู่ด้านล่าง เมื่อรดน้ำเสร็จ ก็จะมีงานเลี้ยงสังสรรค์กันเหมือนเมืองมนุษย์

มีคำถามว่า แล้วมีการนอกใจกันบ้างหรือไม่ คำตอบ คือ ไม่มี เพราะเทวดาจะมีเทวธรรม คือ ทิริโอตตัมปะ สมมุติว่า เทพบุตรไปเที่ยวในสวน แล้วก็ชอบพอเทพธิดาองค์เดียวกัน ก็ขึ้นอยู่กับว่าเทพธิดานั้นจะเลือกใคร ถ้าเลือกแล้วเทพธิดาองค์หนึ่งก็จะหลีกทางให้ จะไม่มีทะเลาะกัน เพราะถ้าทะเลาะก็จะจุติเพราะถูกไฟโทสะเผา

กรณีที่เทพบุตรมีบาทบริจาริกาหลายคน หรือภรรยาหลายคน เพื่อบำรุงบำเรอเทพบุตร เทพบุตรก็จะจัดสรรให้มีวิมานให้แต่ละองค์ เป็นวิมานหลายหลังอยู่ในวิมานของเทพบุตร แล้วก็จัดสรรหน้าที่ให้เทพธิดาแต่ละองค์ การอยู่ร่วมกันฉันสามี ก็อยู่ร่วมกันเหมือนมนุษย์ แต่ไม่มีบุตรเกิดจากครรภ์

กรณีที่เทพบุตร หรือเทพธิดาจะต้องจุติ คือ เมื่อมีจุตินิมิตเกิดขึ้นกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็จะมีความอาลัยอาวรณ์ซึ่งกันและกัน แล้วก็พุดลอบประโลม ทำนองที่ว่า ให้ได้กลับมาเป็นภรรยาสามีกันอีกนะ ทำบุญแล้วอย่าลืมนึกถึงเราบ้างนะ ให้หมั่นสั่งสมบุญนะ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจุติแล้ว วิมานนั้นก็เล็กลงตามกำลังบุญของฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ บางพวกวิมานก็หายไปเลย ไม่มีที่อยู่ ผู้ปกครองก็จะเข้ามาช่วยเหลือ ประกาศว่า เทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ท่านใด มีจิตเมตตาจะรับไปอยู่ด้วย เมื่อมีผู้รับไปอยู่แล้ว ท่านก็จะจัดวิมาน จัดบริวาร จัดหน้าที่ให้ทำ

เป็นอันว่าสังคมการครองรักครองเรือนของชาวสวรรค์ ก็สิ้นสุดลงที่การจุติ คือการตาย จะเห็นว่าเรามีความพลัดพรากเป็นธรรมดา เราไม่อาจหนีพ้นจากความจริงข้อนี้ได้เลย ดังนั้นก็ควรรักตนเองมากๆ หมั่นสั่งสมบุญ ฝึกฝนตนเองให้หมดกิเลสจะได้ไม่มีความอาลัย ความโศกเกิดขึ้นอีก

4.3.6 ธรรมเนียมต้อนรับสมาชิกใหม่ของชาวสวรรค์

เมื่อหัวข้อที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการครองรักของเทวดา อาจจะมีบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้บ้าง ในประเด็นการเกิดขึ้นของชาวสวรรค์ ที่มีการเกิดขึ้นหลายวิธี ตั้งแต่หลับแล้วตื่นกลางวิมาน เห็นทางสว่าง หรือมีเทวรถพร้อมบริวารมารับ ในหัวข้อนี้ จะนำเสนอขั้นตอนการต้อนรับของชาวสวรรค์ ว่ามีวิธีการอย่างไรบ้าง

เมื่อเทพบุตรหรือเทพธิดาบังเกิดขึ้นแล้ว จะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฐิสนถาร มาแจ้งธรรมเนียมของชาว สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ให้ทราบ เจ้าหน้าที่นี้จะมีหลายระดับตามกำลังบุญ ถ้าเทพองค์ที่อุบัติขึ้นมีบุญมาก เทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ก็จะมาต้อนรับ ถ้าเทพที่อุบัติขึ้นมีบุญน้อย เทพผู้มีศักดิ์น้อยก็จะมาต้อนรับ ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวสวรรค์ และก็แจ้งเรื่องต่างๆ ให้ทราบ แล้วก็บอกที่ทำการเขต เรียกว่า เทวสภาประจำเขต มีลักษณะเหมือนสุธรรมเทวสภา แต่ย่อขนาดลงมา ซึ่งรูปร่างจะเหมือนกันหมด เพียงแต่ขนาดเล็กกว่าเขตใหญ่ก็จะมี 32 เขต และยังมีเขตย่อยอีก

ภารกิจแรกที่จะต้องทำ คือ ไปไหว้พระจุฬามณีอันเป็นหลักชัยของชาวสวรรค์ก่อน หลังจากนั้น

จึงจะไปรายงานตัวที่เทวสภาประจำเขต หรือสำนักเขตการปกครอง

สมมุติว่า เมื่อบังเกิดขึ้น จะแบบใดก็ตาม ถ้าบุญน้อยจะต้องมาที่พระธาตุจุฬามณีด้วยตนเอง ถ้ามีบุญมากเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ที่เป็นเจ้าหน้าที่มาต้อนรับ และเทวดาที่อยู่วิมานใหญ่ก็จะมาต้อนรับ มาแนะนำ แล้วก็พาไปไหว้พระธาตุจุฬามณี เวลามาก็จะนั่งเทวรถอันวิจิตรมาพร้อมบริวาร ถ้าบุญน้อยก็จะมาเอง และมีบริวารน้อย เพราะมาเกิดเป็นบริวารเขา นอกจากเจ้าของวิมานสงสาร จึงให้บริวารมาเป็นเพื่อน

พระธาตุจุฬามณี เป็นบุญสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวสวรรค์ทุกชั้น ซึ่งเกิดด้วยอานุภาพบุญของท้าวสักกเทวราชที่บำเพ็ญวัตรบพ 7 โดยมีวิษณุกรรมเทพบุตรเป็นผู้อธิษฐานบุญที่เกิดจากวัตรบพ 7 ของท้าวสักกเทวราชนั้น แล้วเนรมิตขึ้นมาเป็นพระจุฬามณี ซึ่งภายในประดิษฐานพระเชี้ยวแก้ว และพระเมาลีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของสระ-นิลุปลวัน พระธาตุจุฬามณีจะอยู่กลางสวน มีลักษณะเป็นรูปดอกบัวซ้อนกันเป็นชั้นๆ ยอดบนสุดจะมีดอกบัวตูมขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง 1 ดอกและดอกบัวตูมขนาดกลางรายรอบอีก 7 ดอก ซึ่งล้วนทำด้วยรัตนชาติสีเขียวมรกต แต่สวยกว่ามรกตมาก

ถ้ามองมุมด้านบนของพระธาตุจุฬามณี ชั้นนอกสุดรอบกำแพงแก้วจะเป็นที่จอดเทวรถ ต่อด้วยกำแพงแก้วล้อมรอบ 7 ชั้น สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ก่อนออกจากกำแพงแก้วจะมีซุ้มใหญ่ 4 ซุ้ม อยู่ทั้ง 4 ทิศ ถัดมาจะเป็นวงแหวนสำหรับเวียนประทักษิณ ถัดจากวงแหวนเวียนประทักษิณก็จะมีกำแพงแก้วอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งก็จะมีซุ้มทางเข้า และกำแพงแก้วอีก 7 ชั้นก่อนที่จะถึงตัวเจดีย์ พระจุฬามณีซึ่งเป็นศูนย์กลาง

เมื่อจอดเทวรถเสร็จก็จะเดินมาถึงหน้าซุ้มแรก ก่อนที่จะเข้าลานประทักษิณ ก็จะมีเจ้าหน้าที่อยู่ที่ซุ้มจะแนะนำวิธีการเข้าสู่ลานทองของพระธาตุจุฬามณี ซึ่งพื้นจะเป็นทองคำ สวยสุกสกาวมาก แนะนำให้สมาชิกที่มาบูชาพระเจดีย์ ถอดรองเท้าก่อน พอนึกว่าจะถอดรองเท้า รองเท้าก็จะหายแวบไปเลย สมาชิกใหม่ก็จะเข้าไปพร้อมบริวาร พร้อมด้วยดอกไม้ของหอมอันเป็นทิพย์ที่นำมาจากสวน ก็จะมีเหล่าเทพมากมายที่มาบูชา มีทั้งเก่าและใหม่ มาจากหลายเขต มารวมกัน แล้วก็เวียนประทักษิณโดยประนมมือมีดอกไม้ของหอมอยู่ในมือ พอเวียนถึงซุ้มใดซุ้มหนึ่งในทิศทั้ง 4 ก็จะวางดอกไม้ของหอมไว้บนแท่นซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยจัดระเบียบ แล้วก็หันหน้าไปทางซุ้ม กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ อย่างที่เรากราบพระ ทำถึง 3 รอบ เมื่อเสร็จแล้วจึงออกจากลานทองของมหาจุฬามณี จากนั้นก็จะเดินทางไปยังสำนักเขตการปกครอง โดยจะนั่งเทวรถ แล่นไปบนถนนจะเป็นทองใสสวยงาม สองข้างทางจะเต็มไปด้วยดอกไม้ ต้นไม้ที่สวยงามจนไปถึงที่ทำการเขต

ที่ทำการเขตมีลักษณะคล้ายสุธรรมเทวสภาแต่ย่อขนาดลงมา มีลักษณะของสุธรรมเทวสหาย่อยส่วน คือ จะมีลักษณะสูงขึ้นเหมือนภูเขา ไม่ได้แบนราบติดกับพื้น มีทั้งหมด 3 ชั้น ชั้นแรกจะเป็นกำแพงแก้ว

ซ้อนกัน 7 ชั้น ที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งกำแพงระหว่างชั้นต่อชั้นจะห่างกันเป็นโยชน์ ระหว่างกำแพงแก้วก็จะมีส่วน มีสระ มีไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ มีศาลาที่พัก ซึ่งจะประณีตขึ้นไปเรื่อยๆ

ชั้นที่ 2 มี 3 ชั้น เป็นรูปดอกบัวบานซ้อนกัน 3 ชั้น แต่ละชั้นจะห่างกันมากกว่ากำแพงแก้วต่อกำแพงแก้ว แล้วจึงจะไปถึงชั้นที่ 3 เป็นที่ทำการศาลาใหญ่ที่มีรูปร่างเหมือนสุทธรรมาเทวสภาดังกล่าว มีเทวสภาอย่างนี้ทั้งหมด 32 เขตใหญ่ตามจำนวนพระสหายของท้าวลักกเทวราช

ชั้นที่ 2 นี้จะเป็นที่ทำการของเจ้าหน้าที่เขต ถ้ามีบุญน้อย เช่น พวกบรืวารที่อาศัยวิมานเขาเกิด จะอยู่ชั้นที่ 1 ของชั้นที่ 2 ถ้ามีบุญมากขึ้นไปอีกในระดับเกิดเป็นบุตร เป็นภรรยา ก็จะอยู่ชั้น 2 ถ้าเป็นเจ้าของวิมาน มีทั้งเจ้าของวิมานเล็ก วิมานปานกลาง และวิมานใหญ่ เป็นผู้มียุขมาก จะอยู่ชั้นบนสุด คือชั้นที่ 3

การรายงานตัว สมมุติว่า เทพบุตรที่เป็นเจ้าของวิมานใหม่มารายงานตัว ก็จะขึ้นไปชั้นบนสุด และเข้าไปในเทวสภา จะมีดนตรีบรรเลงต้อนรับตลอดเส้นทางขึ้น ไปจนถึงทางเข้า เมื่อเข้าไปข้างในก็จะมีเจ้าหน้าที่คอยต้อนรับ แนะนำกิจที่จะต้องทำบนสวรรค์ แนะนำเรื่องการทำความเคารพ การพบหัวหน้าเขต เมื่อหัวหน้าเขตมาก็จะมีดนตรีบรรเลงสรรเสริญหัวหน้าเขตที่ได้ประกอบกุศลต่างๆ เหล่าเทพทั้งหลายที่รอรายงาน ก็จะทำความเคารพหัวหน้าเขต เจ้าหน้าที่ก็จะเปิดบัญชีลานทองรายงานความเป็นมาของเทพบุตร การสั่งสมบุญเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ตลอดจนทิพยสมบัติทั้งหลายที่บังเกิดขึ้น รวมทั้งเขตที่ตั้งของวิมาน สมาชิกใหม่ที่ได้ฟังการรายงานก็จะปลื้มปิติในผลแห่งบุญ รัศมีก็จะสว่างไสววูบวาบ เป็นประกาย จากนั้นหัวหน้าเขตก็จะกล่าวชื่นชม สรรเสริญเรียบร้อยแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี หัวหน้าเขตก็เดินทางกลับ

กรณีที่เป็นผู้มีบุญมากมาบังเกิดขึ้น บุญมากระดับที่พระอินทร์เรียกว่า พระสหาย พระอินทร์ก็จะมาเป็นประธานในการต้อนรับด้วยพระองค์เอง พร้อมกับเหล่าเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่อีก 32 องค์ โดยใช้สุทธรรมาเทวสภา เป็นสถานที่ต้อนรับ

กรณีศึกษาเรื่องพิธีการต้อนรับสมาชิกใหม่ของชาวสวรรค์นี้ นำมาแสดงเพื่อชี้ให้เห็นว่าบนสวรรค์นั้นเป็นดินแดนแห่งการเสวยบุญอย่างแท้จริง ใครที่มีบุญมาก สั่งสมกุศลไว้มากเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ย่อมรุ่งเรืองด้วยยศ บริวาร อริปไตย และทิพยสมบัติ และย่อมได้รับการต้อนรับจากเหล่าทวยเทพอย่างสมเกียรติ สมกับบุญที่ตนได้ทำไว้ในอดีต

ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้ยังมีรายละเอียดที่น่าศึกษาอีกมากมิได้มุ่งเน้นให้ศึกษาลักษณะทางกายภาพของสวรรค์อย่างละเอียดลออ แต่จะขอเสนอเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องพอให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ของสวรรค์ชั้นนี้เท่านั้น

4.3.7 กิจกรรมของเหล่าเทวดาในวันพระ 14 ค่ำ 15 ค่ำ

ลำดับต่อไป นักศึกษาจะได้ศึกษากิจกรรมที่สำคัญของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วย

ตลอดระยะเวลา 1 เดือน ตั้งแต่วันข้างแรมจนถึงข้างขึ้น มนุษย์ได้ทำกิจกรรมต่างๆ มากมาย

มนุษย์ที่ประมาทในการดำเนินชีวิต ก็จะสนุกสนานเพลิดเพลินกับเรื่องไร้สาระ เช่น เล่นอบายมุข ดื่มสุรา เมรัยยาเสพติดสิ่งที่ไม่ดี เป็นต้น ส่วนมนุษย์ที่ไม่ประมาท ก็จะหมั่นสั่งสมบุญ สวดมนต์ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา มนุษย์ไม่ได้เฉลียวใจเลยว่า การกระทำของตนเองนั้น นอกจากจะอยู่ในสายตาของชาวโลกแล้วยังอยู่ในสายตาของผู้มีกายละเอียดอีกมิติหนึ่งด้วย กายละเอียดเหล่านั้น คือ ภูมมเทวา ที่เป็นอดีตมนุษย์ที่มีภพซ้อนอยู่บนพื้นโลก ภูมมเทวามีทุกความเชื่อ ทุกชาติ แต่อยู่ร่วมกันได้ ภูมมเทวเหล่านี้จะมองดูพฤติกรรมของมนุษย์

นักศึกษาทราบแล้วว่า ภูมมเทวาเป็นชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา จะมีการแบ่งเขตการปกครองคล้ายมนุษย์ เป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ นานาชาติ ทั่วโลก ภูมมเทวาแต่ละพื้นที่ ก็จะมีผู้ปกครอง ที่เรียกว่า เจ้าหน้าที่เขต มีทั้งเขตเล็ก เขตใหญ่ เหมือนผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอของมนุษย์ ซึ่งเจ้าหน้าที่เขตในโลกนี้มีหลายร้อยชาติทั่วโลก ตามพื้นที่อยู่ของมนุษย์

ดังนั้น เจ้าหน้าที่เหล่านี้ทั่วโลกจะคอยเฝ้าดูการกระทำของมนุษย์ สมมุติว่าในประเทศจีน ก็จะมีเจ้าหน้าที่จีนที่เป็นภูมมเทวาชาวจีนคอยดูพฤติกรรมของมนุษย์ ดูว่ากำลังคิด พูด ทำอะไร ถ้าเห็นมนุษย์ทำความดีอะไร ก็จะบันทึกไว้ในแผ่นลานทองโดยไม่ต้องขีดเขียน แต่บันทึกเป็นภาพ เป็นเรื่องราวของบุคคลนั้นหรือเจ้าหน้าที่อื่นเดียวกันทำในลักษณะเช่นเดียวกัน

เมื่อเจ้าหน้าที่เขตทุกชาติ บันทึกการกระทำของมนุษย์แล้วก็จะรวบรวมบัญชีแผ่นลานทอง ไปส่งต่อให้หัวหน้าเขต หัวหน้าเขตก็จะรวบรวมบัญชีทุกเขต ที่อยู่ในเขตความปกครองของตน ซึ่งหัวหน้าเขตก็มีอีกหลายร้อยหัวหน้าเขตทั่วโลก แล้วก็อธิษฐานจิตให้เหลือแผ่นเดียว เช่น เจ้าหน้าที่จีนแต่ละเขตก็จะรวบรวมผู้ที่ทำความดีใส่ในแผ่นลานทอง แล้วก็นำไปมอบให้หัวหน้าเขต หัวหน้าเขตก็รวมบัญชีไว้ในมือ แล้วก็รวมเป็นบัญชีเดียวกัน คือ นำหลายๆ บัญชีรวมมาเป็นหนึ่งบัญชี สมมุติมี 100 บัญชีก็รวมให้เป็น 1 บัญชี

หลังจากรวบรวมในระดับหัวหน้าเขตแล้ว ก็จะส่งไปให้อาภาสเทวา คือ จากพื้นมนุษย์ส่งต่อไปให้เทวาที่สูงกว่า อาภาสเทวาก็จะรวบรวมบัญชีของหัวหน้าเขตที่พื้นมนุษย์ ซึ่งหัวหน้าเขตอาภาสเทวาก็มีมากมายทั่วโลกเช่นกัน แล้วก็อธิษฐานจิตให้เหลือบัญชีเดียว จากนั้นอาภาสเทวาก็จะรวมบัญชีทั้งหมด นำไปให้หัวหน้าอาภาสเทวาในแต่ละสายการปกครอง สมมุติว่าอาภาสเทวาที่เป็นนครรวบรวมบัญชีมาตามลำดับขั้นตอนแล้ว ก็จะนำบัญชีนี้ไปให้หัวหน้าอาภาสเทวาที่เป็นนาค คือจะให้ไปตามทิศที่อยู่ของท้าวมหาราชทั้ง 4 อาภาสเทวาสายยักษ์ก็จะรวบรวมบัญชีไปให้หัวหน้าอาภาสเทวาที่เป็นยักษ์ อาภาสเทวาที่เป็นครุฑก็นำบัญชีไปให้หัวหน้าอาภาสเทวาที่เป็นครุฑอาภาสเทวาคนธรรพก็นำบัญชีไปให้หัวหน้าอาภาสเทวาที่เป็นคนธรรพ

นักศึกษาคงจำได้ว่า เขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาล ทางด้านทิศใต้เป็นของท้าววิรุฬหก ผู้ปกครองครุฑ ทางด้านทิศตะวันตกเป็นของท้าววิรูปักษ์ ปกครองพวคนาค ทางด้านทิศเหนือเป็นของท้าวเวสสุวรรณ ปกครองพวักษัธ ทางด้านทิศตะวันออกเป็นของท้าวธตรฐ ปกครองคนธรรพ

อาภาสเทวาที่เป็นหัวหน้าใหญ่ของนาคก็รวบรวมบัญชีไปเฝ้าท้าววิรูปักษ์ ผู้ปกครองอยู่ทางทิศตะวันตก ท้าววิรูปักษ์ท่านก็รวบรวมบัญชี แล้วก็อธิษฐานทำบัญชีให้เป็นแผ่นเดียว อาภาสเทวาที่เป็น

หัวหน้าใหญ่ของยักษ์ก็จะไปเข้าเฝ้าท้าวเวสสุวรรณ ที่อยู่ในทิศเหนือ ท้าวเวสสุวรรณก็รวบรวมบัญชี แล้ว ก็อธิษฐานให้เหลือเพียงแผ่นเดียว อากาศเทวาที่เป็นหัวหน้าใหญ่ของครุฑก็จะไปเฝ้าท้าววิรุฬหก อยู่ทางด้านทิศใต้ ท้าววิรุฬหกก็รวบรวมบัญชี แล้วก็อธิษฐานให้เหลือเพียงบัญชีเดียว อากาศเทวาที่เป็นหัวหน้าใหญ่ของคณธรรพ์จะไปเฝ้าท้าวธตรฐ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก ท้าวธตรฐก็จะรวบรวมบัญชีของการทำความดี ให้เหลือเพียงแผ่นเดียว

จากนั้นท้าวจตุโลกบาล คือ ผู้รักษาโลก ดูแลโลกในทิศทางนั้นๆ ก็รวมกลุ่มกันขึ้นไปเฝ้าท้าว- ลักกเทวราช เพื่อรายงานผลการทำความดีของ มนุษย์ ท้าวลักกเทวราชก็ทำการประชุมคณะ กรรมการบริหารในวันโกน คือ ก่อนวันพระวันหนึ่ง มีวาระการประชุม 2 เรื่อง ได้แก่ 1. เรื่องความ เป็นอยู่ของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 2. เรื่องของท้าว- จตุโลกบาลที่นำบัญชีความดีมารายงาน ท้าวลักกะ ก็จะให้อาวาตคณะกรรมการบริหาร ซึ่งตรงกับ วันพระบนโลกมนุษย์

เทวดาชั้นดาวดึงส์รู้ว่าเป็นวันพระได้จากการโคจรของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ โดยตรวจดูบน โลกมนุษย์ด้วยทิพยจักขุ เมื่อเห็นแล้วว่าเป็นวันพระ ก็จะมาประชุมกันที่สุทธรรมาเทวสภา จากนั้นท้าวลักก- เทวราชก็จะขึ้นธรรมาสน์ เพื่อแสดงธรรม เนื้อหาที่แสดงธรรมส่วนใหญ่ เป็นเรื่องความไม่ประมาท และให้ ฉลาดในการดำเนินชีวิต ให้หมั่นเจริญพุทธานุสติ แล้วก็หมั่นย้าเตือนให้ไปนมัสการบูชาพระธาตุจุฬามณี เนื่อนาบุญของชาวสวรรค์ เป็นเรื่องหลัก เพราะชาวสวรรค์ก็เหมือนกับมนุษย์ วันพระหรือวันหยุด พวก มนุษย์ที่ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตก็จะเข้าวัด ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม บำเพ็ญบุญ พวกประมาทก็ใช้เวลา ไปกับเรื่องไร้สาระ ไปสนุกสนานเฮฮา เล่นการพนัน เพราะฉะนั้นเทวดาจึงมีทั้งประมาทและไม่ประมาท เทวดา ที่ประมาทก็มักแต่เพลิดเพลินในทิพยสมบัติและกามอันเป็นทิพย์ เทียวชมสวน ชื่นชมเหล่าเทพบุตร เทพธิดา ดังนั้นท้าวลักกเทวราชจึงสอนไม่ให้ประมาท และให้ฉลาดในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

หลังจากท้าวลักกะให้อาวาตเสร็จแล้ว ประมาณเวลาค่าของโลกมนุษย์ ดวงจันทร์ขึ้นเต็มดวงแล้ว ท้าวลักกเทวราชก็จะประกาศให้แก่เหล่าเทวดาที่มาประชุมกันที่สุทธรรมาเทวสภาฟังว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมา หม่อมมนุษย์ได้ทำบุญอะไรบ้าง บางพวกก็ดูแลบิดามารดา บางพวกก็ทำทาน บางพวกก็รักษาศีล บางพวกก็ เจริญภาวนา มีจำนวนมายน้อยเพียงใด ถ้าใครที่ทำบุญใหญ่ก็ประกาศชื่อให้เทวดาทั้งหลายได้อนุโมทนา ซึ่งชื่อของบุคคลที่ทำบุญใหญ่ก็จะถูกประกาศเป็นอันดับแรก ตามด้วยบุญเล็กบุญน้อย และบุญเบ็ดเตล็ดก็

ลดหลั่นกันลงมา ถ้าช่วงใดมนุษย์ที่สร้างบุญมีจำนวนน้อย เทวดาที่ดาวดิงส์จะรู้สึกไม่เบิกบาน และพูดคุยกันในกลุ่มเทวดาว่า โอ! สวรรค์คงจะว่าง นรกคงจะแน่น เพราะว่ามีมนุษย์ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการดื่มสุราเมรัย บุหรี่ ยาเสพติด การพนันต่างๆ เป็นต้น แต่ถ้ามนุษย์ทำความดีมาก เหล่าเทวดาก็จะอนุโมทนา สาธุการดั่งล้น มีความปิติเบิกบาน รัศมีระยิบระยับ

นี่ก็เป็นเรื่องกิจกรรมในวันพระ 14 ค่ำ 15 ค่ำ ของชาวสวรรค์ ที่มีการทำกิจกรรมกัน ตั้งแต่พื้นมนุษย์จนถึงสวรรค์ชั้นดาวดิงส์ ดังนั้นนักศึกษาควรจะทำความเข้าใจเอาไว้และให้รู้ว่า เราอยู่ในสายตาของชาวสวรรค์ เมื่อจะทำบาปอกุศลสิ่งใด จะได้มีความระมัดระวัง เกรงกลัวต่อสายตาของผู้ที่มองไม่เห็นด้วย แต่ที่สำคัญให้มหิทธิฤทธิ์ดัดปะเกิดขึ้นในใจของเราเองจะดีที่สุด

อีกประการหนึ่ง เทวดาก็คืออดีตมนุษย์ เมื่อละโลกแล้วหมดโอกาสในการทำบุญ และยังต้องการบุญ การที่ได้อนุโมทนาบุญกับมนุษย์ผู้ทำบุญ ย่อมเป็นทางมาแห่งบุญของชาวสวรรค์ เขาจึงไม่พลาดที่จะเก็บเกี่ยวบุญ ในช่วงที่มนุษย์สั่งสมบุญกันมากที่สุด

4.4 ยามาเทวภูมิ

ยามา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 3 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มี อายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ อริปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละเอียดและประณีตกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และดาวดิงส์ รายละเอียดของสวรรค์ชั้นนี้มีกล่าวไว้ไม่มากในพระไตรปิฎก

4.4.1 คำแปลและความหมาย

เรามาศึกษาความหมายของยามาเทวภูมิกันก่อน คำว่า ยามา แปลว่า ปราศจากความลำบาก หรือถึงซึ่งความสุขด้วยดี ยามาเทวภูมิ หมายถึง ที่อยู่ของเทวดาผู้ปราศจากความลำบาก และถึงซึ่งสุขอันเป็นทิพย์วิมานและทิพย์สมบัติก็ประณีตมาก

หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ เป็นที่อยู่ของเทวดาซึ่งมีท้าวสุยามา เป็นผู้ปกครอง

4.4.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นยามา

สวรรค์ชั้นนี้ มีท้าวสุยามาเป็นผู้ปกครอง มีที่ตั้งอยู่ในอากาศ สูงกว่ายอดเขาลินเฑรุ ซึ่งเป็นที่อยู่ของสวรรค์ชั้นดาวดิงส์ 42,000 โยชน์ ในอรรถกถาได้กล่าวถึงความสูงของสวรรค์ จากสวรรค์ชั้นหนึ่งไปถึงสวรรค์อีกชั้นหนึ่งว่า มีระยะห่างระหว่างชั้น 42,000 โยชน์เท่ากันทุกชั้น สวรรค์ชั้นนี้จะมีความกว้างใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นดาวดิงส์

สวรรค์ชั้นนี้ จะมีทิพย์ปราสาทเงิน ปราสาททอง อันเป็นที่อยู่ของเหล่าเทวดา มีความสวยงามดงามตระการตา มีกำแพงแก้วล้อมรอบวิมาน มีอุทยานสวรรค์ และสระโบกขรณีเกิดขึ้นมากมาย แต่ละสวน แต่ละสระก็มีความวิจิตรงดงามน่าดูน่าชมยิ่งนัก และที่น่าอัศจรรย์ยิ่งไปกว่านั้น สวรรค์ชั้นนี้จะไม่มีความหวาดกลัว หนาวร้อน เพราะที่ตั้งของสวรรค์ชั้นนี้ลอยอยู่เหนือวงโคจรของดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ ท้องฟ้าจะเป็นสีทองนุ่มเนียนตา แสงสว่างจะเกิดดวงแก้วมณีและรัศมีที่ออกจากกายของเทวดาจะรู้ตัวรู้คืนได้ ต้องดูจากดอกไม้ทิพย์ ถ้ากำลังเบ่งบานก็แสดงว่า เป็นเวลาเช้า ถ้าดอกไม้หุบแสดงว่าเป็นเวลาเย็น

4.4.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นยามา

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้บังเกิดในสวรรค์ชั้นยามา เมื่ออุบัติแล้วก็จะเกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแล้วก็เป็เทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสวยทันทที มีวัยทั้งดงาม เทพบุตรอายุประมาณ 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุประมาณ 16-18 ปี มีทิพย์สมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

การบริโภคคามของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ ไม่มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนมนุษย์ เพียงแค่สัมผัสผกอดรัดกัน แล้วก็มีความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ไม่มีการตั้งครรภ์ ไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบขลาพุชะ อัณฑะ สัณเฑาะะ มีแต่การเกิดแบบโอปปาติกะอย่างเดียว

4.4.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นยามา

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 200 ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่ง ของเทวดาชั้นยามา 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือน โดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 2,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณของอายุเทวดาชั้นยามา”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 2,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาถึง 4 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 144 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ในหัวข้อนี้ จะเห็นว่า เทวดายังอยู่ชั้นที่สูง ยังมีความละเอียดของทิพย์สมบัติมากขึ้น แม้แต่อายุของชาวสวรรค์ก็ยืนนานขึ้นด้วย แสดงว่า บุคคลที่จะอยู่ในสวรรค์ชั้นยามานี้จะต้องสั่งสมบุญเป็นอันมากจนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ไม่อาจจะรองรับได้

4.5 ดุสิตาเทวภูมิ

สวรรค์ชั้นดุสิต เป็นสวรรค์ชั้นที่ 4 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มีอายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ อริปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละเอียดและประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 3 ชั้นที่ผ่าน และมีความพิเศษกว่าสวรรค์ทุกชั้น เนื่องจากเป็นที่ประทับของเหล่าพระบรมโพธิสัตว์ทั้งนิยตะและอนิยตะ ผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตเป็นจำนวนมาก ตลอดจนผู้ที่จะบรรลุนิพพาน

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 505.

เป็นพระอรหันตสาวก ก็ย่อมบังเกิดในชั้นดุสิตนี้ก่อนทั้งสิ้น เป็นสวรรค์ที่น่าศึกษาอีกชั้นหนึ่ง รายละเอียดของสวรรค์ชั้นนี้มีกล่าวไว้มากในพระไตรปิฎก

4.5.1 คำแปลและความหมาย

ในลำดับแรกเรามาทำความเข้าใจความหมายโดยรวมของคำว่า ดุสิตาเทวภูมิ คำว่า ดุสิตาแปลว่า ทำให้ปราศจากความร้อนใจ มีแต่ความยินดีและเบิกบานแก่ผู้อยู่อาศัย ดังนั้นคำว่า ดุสิตาเทวภูมิ หมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่ของเทวดาที่ปราศจากความร้อนใจ มีแต่ความแช่มชื่นเบิกบานมาให้แก่ผู้อยู่อาศัย

4.5.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดุสิต

สวรรค์ชั้นดุสิตนี้ มีความกว้างใหญ่ไพศาลมาก มีท้าวสันตดุสิต ซึ่งบรรลุนิพพานแล้ว เป็นผู้ปกครองภพและมีเหล่าพระบรมโพธิสัตว์จำนวนมาก อยู่ในภูมินี้ด้วย ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นดุสิตอยู่สูงขึ้นไปจากยอดเขาสิเนรุ อยู่ในอากาศเหนือสวรรค์ชั้นยามา 42,000 โยชน์ บนสวรรค์ชั้นนี้จะไม่มียอดเขาสิเนรุ ดวงจันทร์ ทำให้ไม่มีเงา ไม่มีมมมิตบนสวรรค์ อยู่ได้ด้วยแสงสว่างจากวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น กายของเหล่าเทวดาก็สว่าง วิมาน สวรรค์ สิ่งแวดล้อมต่างๆ มีแต่ความสว่าง จึงไม่ต้องอาศัยดวงอาทิตย์

ลักษณะของสวรรค์ชั้นดุสิตจะไม่ได้กลมอย่างโลกมนุษย์ จะกลมแบบราบ ถ้ามองจากสวรรค์ชั้นยามาขึ้นไป จะมองเห็นเป็นแสงสว่างนุ่มเนียนตา ถ้าก้มมองไปข้างล่างจะเห็นสวรรค์ชั้นยามา ถ้ามองจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไปก็จะเห็นแสงสว่างนุ่มเนียนตาของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี หรือถ้ามองลงไปที่ดาวดึงส์ก็จะเห็นว่ามิชขนาดเล็คนิดเดียว เพราะสวรรค์ชั้นดุสิตใหญ่กว่า

ลำดับต่อไปเรามาศึกษาโครงสร้างของสวรรค์ชั้นดุสิต โดยมีวิมานของท้าวสันตดุสิตเป็น

ศูนย์กลางของสวรรค์ แล้วก็แบ่งออกเป็น 4 เขต วนโดยรอบวิมานของท้าวสันตดุสิต ดังนี้

เขตที่ 1 เป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า พระโสดาบัน พระสกิทาคามี

เขตที่ 2 เป็นที่อยู่ของนิยตโพริสัตว์ คือ พระโพริสัตว์ที่ได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และจะได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน

เขตที่ 3 เป็นที่อยู่ของอนิยตโพริสัตว์ คือ พระโพริสัตว์ที่ยังไม่ได้รับพยากรณ์เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังต้องสร้างบารมีอีกมาก

เขตที่ 4 เป็นที่อยู่ของผู้ที่ทำกุศลมาก ทัวไปที่มีกำลังบุญที่จะได้อยู่สวรรค์ชั้นดุสิตนี้

ในเขตทั้ง 4 ที่กล่าวมา จะมีชุมชนเทวดามีวิมานอยู่กันเป็นกลุ่มตามกำลังบุญ

ก. ลักษณะวิมานของชาวสวรรค์ชั้นดุสิต

ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ คือ บ้าน ใช้เป็นที่กันร้อน กันฝน กันแดด กันลม ส่วนที่อยู่ของเทวดาคือ วิมาน วิมานของเทวดาแต่ละองค์จะมีขนาดใหญ่เล็กไม่เท่ากัน ตามกำลังบุญที่สั่งสมในอดีต ในพระไตรปิฎกกล่าวว่า วิมานมีขนาดสูง 30 โยชน์บ้าง วิมานสูง 120 โยชน์บ้าง เป็นต้น

ลักษณะวิมานของชาวสวรรค์ชั้นนี้มีอยู่ 3 แบบด้วยกัน คือ วิมานแก้ว วิมานทอง วิมานเงิน ซึ่งจะตั้งเรียงรายล้อมรอบผู้ปกครองภพอย่างเป็นระเบียบสวยงาม คล้ายกับเป็นวงคลื่นที่ขยายออกไป วิมานที่ใกล้กับวิมานของท้าวสันตดุสิต จะมีรัศมีสว่างไสว รุ่งเรืองมาก แล้วจะค่อยๆ ลดหลั่นกันตามกำลังบุญ แต่ละวิมานจะมีความวิจิตรอลังการไม่ซ้ำกัน เพราะการทำบุญที่แตกต่างกัน

วิมานนี้จะลอยอยู่กลางอากาศ เป็นกลุ่มตามกำลังบุญที่สั่งสมมาร่วมกัน มีกลุ่มใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ดูเหมือนว่าจะมีพื้นที่ติดกัน แต่ความจริงไม่ติดกัน มีช่องว่างระหว่างวิมาน บนสวรรค์ไม่มีภูเขา ไม่มีท้องทะเล ไม่มีมหาสมุทร เป็นของกลาง แต่ว่ามีอยู่ที่วิมานเป็นของส่วนตัว ต้นไม้ก็จะ เป็นต้นไม้ที่สวยงาม ไม่แข็งกระด้างเหมือนเมือง

มนุษย์ ภูเขาก็คือภูเขาทอง ภูเขารัตนชาติ และพื้นบนวิมานก็จะเป็นพื้นทองคำ เดินแล้วนุ่มเนียนเท้าไม่ลื่น

วิมานของชาวสวรรค์จะเหมือนเป็นเมืองหนึ่ง ซึ่งเจ้าของวิมานจะเหมือนพระราชา พระราชินี เป็นผู้มีอิทธิบาท คือความเป็นใหญ่ในการปกครองวิมานของตน และจะมีบริวารคอยดูแลรับใช้ ทำหน้าที่ต่างๆ มากมาย ถ้ามีบุญมากก็จะมีบริวารมาก เป็นแสน เป็นล้าน เป็นโกฏิ บริวารก็จะเกิดตามกำลังบุญของเจ้าของวิมาน วิมานจะเป็นเครื่องประดับบารมี ประดับอิสริยยศ และใช้เป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆ

การสัญจรของเหล่าเทวดา จะไปได้หลายวิธี ไปด้วยเทวรถบ้าง หรือไปด้วยสัตว์อันเป็นทิพย์ ไปตามลำพังบ้าง ไปพร้อมบริวารบ้าง เมื่อเทวรถของผู้มีศักดิ์ใหญ่ผ่านมา เทวดาผู้มีศักดิ์น้อยก็จะหลบให้กับเทวรถของผู้มีศักดิ์ใหญ่ผ่านไปก่อน แล้วก็มีการยาตราในการสัญจร จะเล่นเทวรถ ไปตามรอยต่อของวิมาน ไม่เหาะข้ามวิมานผู้อื่น เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

กิจกรรมของชาวสวรรค์ชั้นนี้ นอกจากจะมีการเที่ยวเล่นเพลิดเพลินอย่างชาวสวรรค์ทั่วไปแล้วยังมีความโดดเด่นอีกประการหนึ่ง คือ มีการสนทนาธรรม ฟังธรรมกันเป็นปกติ เป็นผู้ที่ไม่ประมาทในการดำรงชีวิตในสวรรค์ เพราะล้วนเป็นเหล่าบัณฑิตที่จะลงมาสร้างบารมีในโลกมนุษย์ เพื่อที่จะหลุดพ้นจากกิเลสโดยส่วนมาก

ข. โครงสร้างของวิมาน

วิมานจะบังเกิดขึ้น เพื่อรองรับเจ้าของวิมาน คือ เทพบุตร เทพธิดาที่จะมาอุบัติ โครงสร้างของวิมานจะเกิดจากการประกอบกุศล ทาน ศีล ภาวนา เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ บุญนี้จะไปเป็นส่วนประกอบวิมาน ซึ่งมีอยู่ 3 ส่วนหลัก คือ

ส่วนที่ 1 โครงสร้างชั้นล่าง ที่ประกอบขึ้นจากทานบารมีที่สั่งสมไว้ของเจ้าของวิมาน ไม่ได้มีชั้นเดียว แต่จะมีหลายชั้น ซ้อนๆ กันสูงขึ้นไป รอยต่อระหว่างชั้น จะกว้างมาก มีลักษณะเป็นทางสี่เหลี่ยม ถ้าวางทานมาก เช่น สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ พระเจดีย์ ส่วนที่ 1 นี้ก็จะกว้างขวางใหญ่โต

ส่วนที่ 2 เป็นโครงสร้างส่วนกลาง ที่ประกอบขึ้นจากศีลบารมีของเจ้าของวิมาน จะมีขนาดเล็กกว่าชั้นล่าง มีลักษณะทรงกลม มีหลายชั้น สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

ส่วนที่ 3 เป็นโครงสร้างส่วนบนสุด ที่ประกอบขึ้นด้วยบุญจากการทำภาวนาของเจ้าของวิมาน มีลักษณะเป็นทรงกลม มีหลายชั้น สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

ในระหว่างชั้นก็จะมีกำแพงกันอีก ถ้าทำทานมากส่วนฐานล่างก็จะใหญ่โต ถ้ารักษาศีลมากส่วนกลางก็จะใหญ่โต ถ้าทำภาวนามากส่วนบนก็จะใหญ่โต แล้วแต่การกระทำทาน ศีล ภาวนา ของเจ้าของวิมาน เมื่อครั้งเป็นมนุษย์

4.5.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นดุสิต

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้อุบัติในสวรรค์ชั้นดุสิตแล้ว ก็เกิดแบบโอปปาติกะ คือเกิดแล้วก็เกิดเป็นเทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสวยทันสมัย มีวัยที่งดงาม เทพบุตรอายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุอยู่ระหว่าง 16-18 ปี มีทิพยสมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์ชั้นยามา เมื่ออุบัติขึ้นแล้ว จะได้รับการต้อนรับจากเทวดาเจ้าหน้าที่ประจำเขต และเหล่าทวยเทพทั้งหลายตามกำลังบุญ โดยเทพปฏิสันถาร

มาให้การต้อนรับยังวิมานของตน แล้วก็แนะนำกิจกรรมต่างๆที่ต้องทำในเทวโลกนี้ มีการประชุมฟังธรรมในวันพระ เป็นต้น

เทพบุตรเทพธิดาของสวรรค์ชั้นนี้ แต่ละท่านล้วนมีความงดงาม พร้อมทั้งมีจิตใจที่สูงส่ง และส่วนมากเป็นพุทธศาสนิกชน จึงมีความเข้าใจเรื่องบุญเรื่องบาป และในเรื่องธรรมะดีมาก มีความสนใจในการสมาคมกับบัณฑิตนักปราชญ์ ยินดีในการประพฤติธรรม เพราะมีนักสร้างบารมี และมีพระบรมโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นผู้รู้แจ้งในธรรมะอยู่มาก จึงมีการแสดงธรรมกันมิได้ขาด แม้ว่าสวรรค์ชั้นนี้จะเสวยสุขอันเป็นทิพย์ที่มีความประณีตกว่าสวรรค์ชั้นต้น แต่เทพบุตร เทพธิดาก็ไม่ประมาทเหมือนชาวสวรรค์ชั้นอื่นๆ ในทุกวันธรรมสวณะ เหล่าทวยเทพจะมาประชุมกัน เพื่อฟังธรรม ทั้งนี้เพราะท้าวสันตดุสิตเป็นผู้ทรงธรรม ที่เป็นพหูสูตร ทรงมีอริยาไยยินดีในการฟังธรรมและแสดงธรรม

ท้าวสันตดุสิต ท่านมักจะอัญเชิญเทพบุตรผู้มีศักดิ์ใหญ่ ผู้มีภูมิรู้ภูมิธรรมสูง มีปัญญากว้างไกล ให้มาแสดงธรรมในเทวสภาอยู่เสมอ

ส่วนเรื่องการบริโภคคามของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดาในสวรรค์ชั้นนี้ ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ ไม่มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนมนุษย์ เพียงแค่สัมผัสกอดรัดกันแบบหลวมๆ คล้ายการโอบกอดแบบเพื่อน แต่คิดแบบภรรยาสามี แล้วก็เป็นที่พึงพอใจซึ่งกันและกัน เพราะสวรรค์ชั้นนี้มีสมบัติที่ละเอียด ประณีต ทำให้คล้ายเรื่องการเสพกามไปได้มาก สวรรค์ชั้นนี้ไม่มีการตั้งครมภ์ ไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบชลาพุชะ อัณฑชะ สังเสทชะ มีการเกิดแบบโอปปาติกะอย่างเดียว เช่นเดียวกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และสวรรค์ชั้นยามา

4.5.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดุสิต

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 400 ปีมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นดุสิต 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือน โดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 4,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดุสิต”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 4,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาถึง 8 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 576 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.5.5 เหตุที่สวรรค์ชั้นดุสิตเป็นศูนย์รวมผู้รู้

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า สวรรค์ชั้นดุสิตมีความพิเศษกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆอยู่หลายประการ หนึ่งในความพิเศษนั้น คือ เป็นที่อยู่ของเหล่าพระบรมโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตจำนวนมาก และเหล่าเทพบุตรที่สร้างบารมีเป็นพระสาวกที่จะตามพระบรมโพธิสัตว์ลงมาตรัสรู้ในอนาคต แล้วทำไมพระบรมโพธิสัตว์ หรือบัณฑิตทั้งหลายจึงปรารถนาที่จะได้มาบังเกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต ทั้งที่กำลัง

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 505-506.

บุญของแต่ละท่านนั้นมากมาย ประราธนาจะมาบังเกิดในสวรรค์ชั้นใดก็ได้ เหตุที่ท่านเลือกสวรรค์ชั้นนี้ มีข้อสังเกตอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ขนาดอายุทิพย์ของสวรรค์ชั้นดุสิตนี้ ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป พอเหมาะพอดีที่จะเสวยสุข เพราะท่านจะต้องลงมาสร้างบารมีต่อ ถ้านานเกินไปจะทำให้เสียเวลา

2. พระโพธิสัตว์สามารถจุติลงมาได้ตามใจปรารถนา หมายความว่า โดยปกติเทวดามีเหตุแห่งการจุติหลายประการ หมดบุญก็มี หมดอายุขัยก็มี จุตินี้เพราะความโกรธก็มี แต่พระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ในสวรรค์ชั้นดุสิตนี้เมื่อจะจุติมาสร้างบารมี หรือจะมาบังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็จะนั่งทำสมาธิ อธิษฐานจิต ก็สามารถดับวูบลงมาเกิดได้ เป็นสิ่งที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ธรรมดา

3. ได้สนทนารธรรมตามอัธยาศัยของเหล่าบัณฑิตทั้งหลาย เนื่องจากสวรรค์ชั้นนี้ มีแต่บัณฑิต มีแต่พระบรมโพธิสัตว์ที่มีอัธยาศัยคล้ายคลึงกัน ที่จะฝึกฝนตนเองและรื้อสัจธรรมไปสู่ฝั่งพระนิพพาน เมื่อมาประชุมกัน จะได้สนทนารธรรมกันในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งจะนำความปลาบปลื้มใจมาสู่ผู้ที่ได้สนทนา

ดังนั้น นักศึกษาคงจะเข้าใจแล้วว่า ทำไมเหล่าพระบรมโพธิสัตว์จึงมาอยู่รวมกัน ณ สวรรค์ชั้นดุสิต ซึ่งเป็นความพิเศษยิ่งกว่าสวรรค์ชั้นใด

4.6 นิมมานรติเทวภูมิ

สวรรค์ชั้นนิมมานรติ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 5 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มีอายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละอองและประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 4 ชั้นที่ผ่าน และมีความพิเศษกว่าสวรรค์ทั้งชั้น 4 ที่ผ่านมาในเรื่องของสมบัติอันเป็นทิพย์ที่สามารถเนรมิตได้ตามใจปรารถนา ซึ่งเป็นสวรรค์อีกชั้นหนึ่งที่น่ายกย่อง

4.6.1 คำแปลและความหมาย

นิมมานรติ มีความหมายว่า เทวดาที่มีความสุขความเพลิดเพลินในกามคุณทั้ง 5 ที่ตนเนรมิตขึ้นตามความพอใจของตนเองทุกประการ หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ ที่อยู่ของเหล่าเทวดาผู้มีท้าวสุนิมิตเป็นผู้ปกครอง

4.6.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นนิมมานรติ

สวรรค์ชั้นนี้ มีความกว้างใหญ่ไพศาลมากกว่าสวรรค์ชั้นดุสิต ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นนี้ อยู่สูงขึ้นไปจากยอดเขาลิเนรุ อยู่ในอากาศเหนือสวรรค์ชั้นดุสิต 42,000 โยชน์ บนสวรรค์ชั้นนี้จะไม่มียอดเขาทิตย ดวงจันทร์ ทำให้ไม่มีเงา ไม่มีมมมิตบนสวรรค์ อยู่ได้ด้วยแสงสว่างจากวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น กายของเหล่า

เงิน เรียกว่า รัชตวิมาน วิมานทอง เรียกว่าสุวรรณวิมาน วิมานแก้วเรียกว่า รัตนวิมาน จะเป็นของเทพผู้มีบุญบารมีมาก สุวรรณวิมานเป็นของเทพผู้มีบุญรองลงมา ส่วนรัชตวิมานนั้นเป็นของผู้มีบุญน้อยที่สุด

การบริโภคคามของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ เพียงแค่สัมผัส จับมือแตะตัว แล้วก็มีสภาพพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย สวรรค์ชั้นนี้ ไม่มีการตั้งครุฑ ไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบขลาพุชะ อัณฑชะ ลังเสทชะ มีการเกิดแบบโอปปาติกะเพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกับ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สวรรค์ชั้นยามา และสวรรค์ชั้นดุสิต

4.6.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 800 ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นนิมมานรดี 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 8,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นนิมมานรดี”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 8,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาลถึง 16 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 2,304 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.7 ปรมิमतวสวัตตีเทวภูมิ

สวรรค์ชั้นปรมิमतวสวัตตี เป็นสวรรค์ชั้นที่ 6 และชั้นสุดท้ายของเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มีอายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละออยและประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 5 ชั้นที่ผ่าน ซึ่งมีความแตกต่างจากสวรรค์ชั้นอื่นในเรื่องการเสวยสมบัติที่ประณีตขึ้น เป็นสวรรค์ชั้นสุดท้ายที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้

4.7.1 คำแปลและความหมาย

ปรมิमतวสวัตตี หมายถึง เทวดาที่มีความสุขความเพลิดเพลินในกามคุณทั้ง 5 เป็นอย่างยิ่ง โดยที่ตนไม่ต้องเนรมิตขึ้นเอง แต่มีเทวดาองค์อื่นคอยเนรมิตให้สมตามความปรารถนาทุกประการ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ที่อยู่ของเหล่าเทวดาผู้มีท้าวปรมิमतวสวัตตีเทวราชเป็นผู้ปกครอง

4.7.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นปรมิमतวสวัตตี

สวรรค์ชั้นนี้ มีความกว้างใหญ่ไพศาลมากกว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นนี้ อยู่สูงขึ้นไปจากยอดเขาลิเนรุ อยู่ในอากาศเหนือสวรรค์ชั้นนิมมานรดี 42,000 โยชน์ บนสวรรค์ชั้นนี้จะไม่มียอดเขาทิตย ดวงจันทร์ ทำให้ไม่มีเงา ไม่มีมมมิตบนสวรรค์ อยู่ได้ด้วยความสว่างจากวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น กายของเหล่าเทวดาก็สว่าง วิมาน สวน สระ ลึงแวดล้อมต่างๆ มีแต่ความสว่าง

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 506.

ลักษณะของสวรรค์ชั้นนี้จะกลมแบบราบ ไม่ได้กลมอย่างโลกมนุษย์ ถ้ามองจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไป จะมองเห็นเป็นแสงสว่างเจิดจ้ามาก นุ่มเนียนตา

4.7.3 การอุบัติและการบริโภคมของชาวสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้อุบัติในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติแล้ว ก็เกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแล้วก็เป็เทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสวยทันที มีวัยที่งดงาม เทพบุตรอายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุอยู่ระหว่าง 16-18 ปี มีทิพยสมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

การบริโภคมของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ ไม่มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนมนุษย์ เพียงแค่มองตากัน ไม่ต้องถูกเนื้อตัวกัน มองตาเฉพาะผู้ที่ต้องการจะเป็นภรรยาสามีกันแล้วก็มีคามพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย สามารถอธิฐานรวมวิมานกันได้ สวรรค์ชั้นนี้ไม่มีการตั้งครภไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบขลาพุชะ อัณฑะ สังเสทชะ มีการเกิดแบบโอปปาติกะอย่างเดียว เช่นเดียวกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี

4.7.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ตูก่อนภิกษุทั้งหลาย 1,600 ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 16,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 16,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิก้าถึง 32 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 9,216 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.8 บทสรุปเรื่องเทวภูมิ

นักศึกษาได้ศึกษาเรื่องราวของชาวสวรรค์ทั้ง 6 ชั้นผ่านมาแล้ว จะเห็นว่า ชีวิตในเทวภูมินั้น เป็นชีวิตของการเสวยบุญ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบาย ไม่ต้องทำมาหากิน ไม่ต้องประกอบกิจอย่างทางโลก ไม่มีความเจ็บ ไม่มีความแก่ มีแต่ความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงในการเสวยสมบัติอันเป็นทิพย์ที่สำเร็จด้วยบุญ มีวิมานที่อยู่อันวิจิตรอลังการ มีบริวารคอยรับใช้ใกล้ชิด มีอุทยานสวรรค์ มีต้นไม้ ดอกไม้ที่สวยงาม

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 506.

งดงามนำรึนรมย์

สวรรค์แต่ละชั้นมีความแตกต่างกันตามกำลังแห่งบุญที่ตนได้สั่งสมไว้ครั้งเป็นมนุษย์ ยิ่งสวรรค์ชั้นที่สูงขึ้นไปมากเท่าไร ยิ่งมีทิพยสมบัติอันวิจิตรอลังการมากขึ้นไปเท่านั้น ถึงแม้ชาวสวรรค์จะมีความสุขสบาย แต่ก็มีชาวสวรรค์จำนวนมาก ยังคงประมาทในการดำเนินชีวิต ใช้บุญที่ตนสั่งสมมาไปเที่ยวเล่นเพลิดเพลิน ในกามคุณ ทั้งรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส อันเป็นทิพย์อยู่ทุกวัน จึงไม่หมั่นฟังธรรม ไม่ปฏิบัติธรรม ไม่อนุโมทนาบุญกับมนุษย์ผู้สร้างความดี ครั้นเมื่อจุติมีตบ้งเกิดขึ้น ย่อมเศร้าโศกเสียใจ พรำเพื่อพิโรธำพัน ไม่อยากจากสวรรค์ไป เมื่อละจากอัฐภาพนี้แล้วก็ไม่ว่าจะเกิดในสุคติภูมิอีก เพราะที่ได้เสวยทิพยสมบัติอยู่นี้ เนื่องจากผลบุญอาจจะส่งผลก่อนผลบาปที่ทำไว้ในอดีต

ชีวิตบนสวรรค์นั้นเป็นชีวิตที่ยาวนานมากเมื่อเทียบกับชีวิตเมืองมนุษย์ ยิ่งอายุขัยของสวรรค์ชั้นสูงๆ ยิ่งยาวนานขึ้นไปอีก ถ้าหากเราสั่งสมบุญไว้น้อยเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เมื่ออุบัติบนสวรรค์แล้ว ไม่ว่าชั้นใดก็ตาม เขาจะไม่ได้ยึดถือกันตามอาวโส ไม่เหมือนเมืองมนุษย์ใครอยู่ยาวนานผู้น้อยก็ต้องไปกราบไหว้ แต่บนสวรรค์ไม่ใช่อย่างนั้น ใครมีบุญมากผู้นั้นจะได้รับการยกย่อง ไปทางไหนมีแต่เหล่าเทพชื่นชม ยังมีบุญระดับบุญใกล้เคียงผู้ปกครองภพจะได้รับการต้อนรับเชิดชูนำมาซึ่งความปลื้มใจต่อเทพบุตร เทพธิดาที่มีศักดิ์ใหญ่นั้น แต่ถ้าหากใครบุญน้อยก็จะรู้สึกอายผู้ที่มบุญมาก เมื่อเข้าไปสู่เทวสมาคม จะต้องนั่งอยู่ท้ายๆ ที่ประชุม ถ้าอายก็ต้องอายอย่างยาวนาน แล้วก็จะนึกเสียดายว่า ครั้งเมื่อเราเป็นมนุษย์ทำไมไม่ทำบุญอย่างนั้นอย่างนี้ นี่เป็นความทุกข์ใจของชาวสวรรค์ที่มีสมบัติ ยศ อธิปไตย น้อยกว่าชาวสวรรค์เหล่าอื่น

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เพียงอยากจะให้นักศึกษาได้คิดว่า เทวภูมิเป็นเพียงที่เสวยผลบุญเท่านั้น แต่โลกมนุษย์เป็นโลกแห่งการสั่งสมบุญให้ได้มากที่สุด ฝึกฝนตนเองให้หมดกิเลสให้ได้ เพื่อไปสู่ฝั่งแห่งนิพพาน แต่หากยังไม่ไม่ได้ ก็ต้องพักระหว่างทางที่เทวโลกก่อน โดยอาศัยบุญที่สั่งสมอย่างดีแล้วนี้เป็นเสบียงเดินทาง เพื่อกลับมาสร้างชาติใหม่ในโลกมนุษย์ และต้องวนเวียนอยู่อย่างนี้จนกว่าจะหมดกิเลส

ตารางแสดงอายุของชาวสวรรค์เปรียบเทียบกับอายุมนุษย์

สวรรค์	อายุ (ปีสวรรค์)	1 วัน 1 คืนสวรรค์ / ปีมนุษย์	อายุขัยของชาวสวรรค์ แต่ละชั้น (ล้านปีมนุษย์)
ชั้นที่ 1 จาตุมหาราชิกา	500	50	9
ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์	1,000	100	36
ชั้นที่ 3 ยามา	2,000	200	144
ชั้นที่ 4 ดุสิต	4,000	400	576
ชั้นที่ 5 นิมมานรดี	8,000	800	2,304
ชั้นที่ 6 พรนิมิตวสวัตดี	16,000	1,600	9,216